

ORUÇ ARUOBA

yakın

METİS YAYINLARI

yakın
ORUÇ ARUOBA

14 Temmuz 1948'de doğdu. Orta öğreniminden sonra felsefeci olarak yetişti. 1973'ten başlayarak akademisyen ve öğretim görevlisi olarak çalıştı (Hacettepe, Tübingen, Victoria-Wellington üniversitelerinde).

1983'te üniversiteyi terketti, İstanbul'a yerleşerek çeşitli yayın kuruluşlarında çalıştı, yazı ve çeviri işleriyle uğraştı. Hume'dan, Nietzsche'den, Wittgenstein'dan, Rilke'den, Celan'dan çevirileri vardır.

1990-92 arasında Yürüme Üçlüsü dizisi içinde yer alan *yürüme - de ki işte - tümceler* adlı ciltleri yayımladı. Bu diziyi *hani'nin* (1993) ve *yakın* ile ikili bir bütünlük taşıyan *uzak*'ın (1995) yayımlanması takip etti. Yazarın Metis'te bir koleksiyon içinde topladığımız felsefe kitaplarının dışında şiir kitapları da vardır: Sonuncusu, *Ne Ki Hiç* (Varlık, 1997), haikulardan oluşuyor.

Metis Yayınları
İpek Sokak No. 9, 80060 Beyoğlu/İstanbul

YAKIN
Oruç Aruoba
© Oruç Aruoba, 1997
© Metis Yayınları, 1997

İlk Basım: Metis Yayınları, Temmuz 1997

Kapak ve Grafik Tasarım: Semih Sökmen
Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Sedat Ateş

Kapak ve İç Baskı: Yaylacık Matbaası
Cilt: Örnek Mücellithanesi

ISBN 975-342-152-4

ORUÇ ARUOBA

yakın

METİS YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

yakın
8

birinci kitap
Ateş Yakana Kılavuz
11

ikinci kitap
Özlem Çekene Kılavuz
59

Kulların en küçüğü kısırlı Abdülahed oğlu Ahmed'in arzuhalidir.
Bu haller varidatı, devam edip geldikçe; onları arz etmek cesaretinde bulunuyoruz.

* * *

Sübhân olan Yüce Hak, yüksek teveccühleriniz bereketi ile hallerin köleliğinden kurtarıp telvinden halâs ederek temkin makamı ile şeref-yab ettikten sonra; işin neticesi olarak hayret ve acizlikten başka bir şey hâsıl olmadı.

Vuslattan yana, ayrılmak ve bölünmek kaldı.

Yakınlıktan yana uzaklıktan gayrı bir şey kalmadı.

Marifetten yana da, nekreden gayrısı artmadı.

İlim olarak, cehaletten gayrısı olmadı.

İşte.. anlatılanlardan ötürüdür ki: Arzuhallerin takdiminde duraklama vaki oldu. Sırf ayrılık günlerinin hallerini arz etmeye de cesaret edemedim. İş bununla da kalmadı; bende öyle bir soğukluk meydana geldi ki: hiç bir şey karşı bende bir meyil kalmadı; keza bir şevk de kalmadı. Tenbellik erbabının yolunda olduğu gibi; herhangi bir amelle meşgul olamıyorum.

Bu manada bir şiir şöyledir:

Bir şey değilim, daha noksanı kimdir?

Muattal kalır, o ki bir şey değildir.

Ahmed Serhendi, Mektubat-ı Rabbani, § 18 : Muhammed Bakibillah'a
(Akçiçek çev. 1977, 1.61-62)

Tarikat meşayihî tevhid ve ittihad üzerine kelâm etmişler; yakınlığı ve maiyeti açıklamışlar.. Amma, onun [Yüce Sübhân Zat] yakınlık derecesi hakkın-da sükûtu tercih etmişlerdir. Bu babda hiç birinden sadra şîfa bir beyan gelmemiştir.

Asıl şaşılacak durum şu ki: Yüce Hakkın pek yakınlığı, bizim pek uzaklığı-mıza sebeb olmuştur. Bu mana, yazıları yazı son buluncaya kadar da sürecektir. Anla.. Zira kelâmımız hem işaret, hem beşarettir.

Ibid., § 258 : Şerif Han'a (1.572)

Hülâsa..

İcmal yollu, muhtasar kısa ibareler yolu ile; metalib-i aliye ve makasid-i samîye sıraladım. Bu suretle de, bilmeyen sonsuz denizleri, sayılı kaptlara doldurdum.

Anlamaya çalış; kısa akıllılardan olmayasın.

Ibid., § 260 : Mahmudzade Muhammed Sadık'a (1.586)

y a k ı n

Von allem Geschriebenen liebe ich nur Das, was Einer mit seinem Blute schreibt. Schreibe mit Blut: und du wirst erfahren, dass Blut Geist ist.

Bütün yazılmışlardan, yalnızca, kişinin kanıyla yazdığını severim. Kanla yaz: göreceksin ki, kan, tindir.

Nietzsche
Zarathustra, "Okuma ve Yazma Üzerine"
KGW VI 1, S.44

Kişinin yaşadıkları — kişinin yazdıkları : bu, kendimiz için ("Yaşamadığım hiçbirşeyi yazmadım—bütün yazdıklarım, yaşadıklarımıdır.") övünme konusu; başkaları için ise ("Yaşamadan yazmış—yazdıklarını, yaşamamış.") yerme konusu edindiğimiz bağlantının, daha da garip yanları vardır : kişinin yaşadıklarında uç veren 'konu'lar, yazdıklarında —şu ya da bu biçimde dönüşerek— boy gösterir, tabii ki; ama (garip olan da bu), yazdıklarında belirtileri, sanki ipuçları olan 'konu'lar, bazen, çıkıp yaşadıklarına geliverir, giriverir — kişi kendi de, hayretle görür, yaşadıklarının yazdıklarının 'yineleme'si hâline gelmesini — yaşamamışken düşündüğü şeylerin nasıl yaşadıklarına dönüştüğünü...

Yazınsal bir yaşam-öngörüsünden mi sözetmeli?— Hayır: yazar 'ermiş' değilse, yazılmışın gücü, bir insanlık durumu olarak anlaşılmalıdır — yazardan da, 'vahiy' benzeri bir yetenek beklememelidir : belki o da, yazdıklarının derinde duran anlamını, ancak, sonradan, yaşayınca kavrayacaktır — nasıl, yaşadıklarının anlamını kavrayarak yazdığı da bir 'vehim' olabilmiş idiye...

Fark yok : yaşamın her yanı, nasıl, öteki her yanına şu ya da bu 'uzak'lık ya da 'yakın'lıkta olabilirse, yazılmış bir-

şey de; hele, yaşamı konu edinmişse, yaşamışlarla aynı 'kader'i paylaşır : şu ölçüde 'uzak', şu ölçüde 'yakın' — hiçbirzaman, tamamıyla 'dışarıda' ve 'ilgisiz', değil...

* * *

Yaşam ile, felsefenin temelinde yatan anlamıyla, düşünce arasındaki ilişki de gariptir: 'Hız' eğretilmesiyle, kimi zaman biri daha 'hızlı'dır, kimi zaman öbürü; aynı 'tempo'-da yürüdükleri enderdir — o zamanlardır oysa, düşüncenin belirginleştiği, 'okurtulup' dilegetirilebildiği zamanlar; yoksa, yaşam düşüncenin 'önünde' gidiyorsa, düşünce tık-nefes; düşünce yaşamın 'önüne' geçerse de, yaşam karıman-çorman olur — her iki durumda da, dilegelme (olabilse bile) yetersiz kalır : ya eksik, ya fazla...

'Kapsam' eğretilmesiyle, kimi zaman yaşam düşünceden daha 'geniş'tir, kimi zaman da düşünce yaşamdan daha 'kapsamlı' — aynı 'yayılım'a sahip oldukları enderdir — o zamanlardır oysa, düşüncenin yaşam içinde belirginleştiği; yaşamın içine 'yerleştirilip' dilegetirilebildiği zamanlar; yoksa, birinin 'sıuruları' öbürünün 'öte'sinde kaldıkça, birbirleri açısından ya düşünce çok 'yeğin', ya da yaşam çok 'yoğun' olur — her iki durumda da, dilegelme (olabilse de) yetersiz kalır : ya çok hafif, ya çok ağır...

* * *

Belki, sonunda, önemli olan, boyuna 'uzak' olandan daha da uzaklaşmağa; 'yakın' olana daha da yakınlaşmağa çalışmak yerine, tersini de —evet, yalnızca 'denemiş' olmak için de olsa—, bütün eksikliği ve fazlalığıyla, bütün hafifliği ve ağırlığıyla, denemek...

Burada, bu, deneniyor...

O.A.
14 Nisan 1997
Karamürsel

Ateş Yakana Kılavuz

Kalem'i veren
Şükrü'ye

Ateş,
yakabileceği herşeyi
yakana dek
yanar —
ancak o zaman
söner...

23 Nisan 1995

*Bu evren, bütün şeyler için aynı, ne tanrılardan
ne insanlardan biri yaptı onu; hep vardı, var, olacak,
bengi yaşayan bir ateş, ölçüyle harlayan, ölçüyle sönen.*

(Diels 3/ Fairbanks 20)

*Ateşin değişimleri, önce deniz; bunun bir yarısı toprak,
öteki yarısı harlı rüzgar.*

(D 31/ F 21; Burnett p. 153 n. 53)

*[Ateş] deniz olarak dökülür, toprak olmadan önceki
oranını da korur.*

(D 31/ F 23)

*Ateş toprağın ölümünü yaşar, hava da ateşinkini;
su havanın ölümünü yaşar, toprak da suyunkini.*

(D 76/ F 25)

*Herşey ateş ile değiş-tokuş edilir, ateş de herşeyle;
nasıl ki mallar altın ile değiş-tokuş edilir, altın da mallarla.*

(F 22)

Ateş herşeyin üstüne gelip onları sınar, kavrar, tutar.

(F 26)

*Bütünlülükli şeyler ile bütünüksüz şeyleri birleştirmelisin,
birleşmeye yönelmiş olan ile ayrılmaya yönelmiş olanı,
uyumlu olan ile uyumsuz olanı; herşeyden tek-bir çıkar,
tek-birden de herşey.*

(F 59)

HERAKLEİTOS

1.

En son, en kalın odunu yakarsın.

2.

Deniz'in taşıdıklarını da kesip kesip yakmıştın,
o bir zamanların şimdi uzakta kalmış ocağında —
ne kalır ki, geriye?...

3.

Ateşinin dumanını da biriktirirsin——

4.

Herşeyden önce unutmaman gereken,
ateşinin hiçbirzaman tek bir düzeyde yanmadığıdır :
ateşin, ya harlanma içinde ya da sönme içindedir —
ya yükseliş, ya iniş...

5.

Ateş, yanmakta olan odunlarla değil,
yeni yanmağa başlayan odunlarla yanar.
Hep yakacak yeni odunlar bulan ateş, yükseliş içindedir;
yalnızca eski —yanan— odunları olan ateş,
inişe geçer.

6.

Yanan odunlar tüten odunların dumarını da yakarlar.

7.

Yanamayan odun, tüter.

Ateşin, bazen, yalnızca tüter : yanamamaktadır...

Dikkat etmen gereken, ateşe yanyana ve üstüste koyduğun odunların biribirlerine olabildiği kadar yakın olmaları; ama hiçbirzaman bitişik ve binişik olmamalarıdır : ateşi yakan, ısı olduğu kadar, havadır — belki daha da çok...

8.

Ateşin tütüyorsa, bil ki birşeyleri yanlış yapıyorsun.

9.

Tek bir odunu yakamazsın : odunlar ancak başka odunlar yanuyorsa, yanar — her bir odunun yanması, öteki her bir odunun yanmasına bağlıdır : hepsi için ayrı ayrı; ve, hepsi birlikte, karşılıklı...

10.

Alttaki odunun yanması, üstünde yanmaya başlamış bir odunun bulunmasına — ve üstteki odunun yanması, altında yanmakta olan bir odunun bulunmasına, bağlıdır.

Odunlar yalnız yanmazlar.

11.

Ateşini yakmağa başlarken, çıra parçalarını çok dikkatli kullanmalısın : fazla koyarsan, ya gereksizce büyük alevler elde edersin, ya da yanamayan çıra parçalarındaki reçinenin tütmesine yol açarsın; az koyarsan, hem kalın odunları tutuşturacak kadar alevin olmaz, hem de, yanamayan odunlar tütmeğe başlarlar — tam ölçüsünü, tam yerini, tam zamanını bulmalısın, ateşini yakmağa başlarken.

12.

Ateş, bir kez yanmağa başlayınca, senin denetiminden çıkar gibi olur — ama, unutmamalısın ki, kendi haline bırakılan ateş, gerçi, koşullar uygunsa, harlar; ama, kısa zamanda, yakabileceklerini yakarak, tükenme sürecine girer: Ateşin ilk niteliği yayılmaksa, son niteliği de, tükenmektir.

Bu yüzden, ateşini 'beslemen' gerekir : tam zamanında, tam yerine, yeni yanacak odunlar koyman; belirli bir yanı tükenmeğe yüz tutmuş odunları biribirlerine göre çevirmen; yanamayarak tütmeğe başlamış odunları yanabilecekleri bir konuma getirmen — bir sürü düzenleme, ayarlama...

Ateşini kendi haline bırakamazsın — bırakırsan, tükenip söner...

Ateşinden sorumlusun.

Exupéry

13.

Ateşindeki odunlardan sonuncusu ötekilerden çok daha iri; yanması daha zor bir odun olursa, —elinde de ateşi besleyecek daha küçük ve inceleri kalmamışsa— ötekiler tükenip parçalanan korlara dönüşürken, o, katılığını inatla koruyacak —ve tabii, artık onu harlayacak ısıyı sağlayamayan korların üstünde, tütüp duracaktır — odanda da göz gözü görmez hale gelecektir...

Bu durumda elinden hiçbirşey gelmez (birkaç cıra feda etmen bile faydasızdır) — ateş yakanın da durumu, zordur, bazen : en sonda...

14.

Odunun yanması, temelde, nem yükünü atmasıdır :
bu yüzden, tamamiyle yanan odun, biçimini yitirir,
kor olma süreci içinde de, parçalanır — artık, sonunda
olacağı külün oluşma süreci başlamıştır : ne nemi, artık,
ne de ısısı kalmış, unufak toz taneleri...

Ateşini yakarken, baştan bir 'strateji' saptayamazsın (bu, örneğin sobalarda olabilir : aşağıdan yukarı, yanma 'hierarchy'si' içinde düzenlenmiş yakıtlarla; gazların gazete kağıtları / ince odunlar / kalın odunlar / kömür, vb... — ama ocaklarda, olanaksızdır); tek bilebileceğin ufak ve kolay yananlardan zor yananlara doğru bir sıra gözeticeğindir : kibrit / çıra / çalı-çırpı / buruşturulmuş gazete kağıtları / karton parçaları / dallar / odunlar / kütükler, vb...

Ama bu sırayı gözetirken, bütün sıralamayı bütün ateşin için tek bir seferde yapamazsın; ateşinin her noktasına —şurasına burasına bir parça çıra, birkaç parça karton, bir-iki küçük dal, bir kalın odun, vb. koyarak, ya da odunların yerlerini değiştirerek—, zaman zaman, müdahale etmen gerekecektir:-

Ateşini kendi haline bırakamazsın.

Örneğin, bir "kova soba" kovağı değildir o.

16.

Ateşini yakarken, başlangıçta, odunların arasındaki mesafeleri —biribirlerine değme biçimlerini— ısı alışverişini tehlikeye sokacak ölçüde de olsa, bol tutmalı, binişmelerine ve örtüşmelerine izin vermemelisin; çünkü, başlangıçta, yeteri düzeyde yanma olmayacağı için, bunu sağlayacak hava dolaşımı, odunların karşılıklı ısı iletme konumlarından daha önemlidir.

Ancak iyi bir harlanma elde ettikten sonra iyice yaklaştırebilirsin odunlarını biribirlerine.

17.

Çıtırtılarla sona erer ateşin : bu, en son odunun
—kütüğün— de tükenmekte olduğunun, ve, kor; sonra
da, kül olmaya yöneldiğinin işaretidir — sen de gidip
parçalarsın onu; tam kor olsun diye:-
Biraz sonra, ocağın baca bağlantısını kapatabileceksin —
ocağın, artık, alevsiz; kor yüklenmiş bir mangal görevi
görecek...

Sevdiğim, bunu okuyunca, arımsattı:-
"Yanmağa başlarken de çıtırdar ateş," dedi — haklı ..

18.

Belki de, baca bağlantısı kesilen ocakta kalan korların ısısı, biraz önce tüten odunlardan odaya yayılan dumanları yakar — şu anda odanın havasının bu kadar duru ve berrak olmasını başka nasıl açıklayabilirsin ki?...

Eski konaklarda ve yalılarda da ısınma yöntemiymiş bu : kor yüklü mangalları odaların ortasına koymak — ahşap yapılar içindeki hava değişimi tabii ki bugünkü 'plastik badanalı' odalardan daha iyiydi; ama, acaba, korların bu 'temizleme' etkisi de var mıydı (örneğin çok sigara içilen bir odada mum yakmak gibi...) — kime sormak?...

19.

Ateş yakanın ne çok yakacak şeyi vardır —
oysa ne az şey yakabilir...

Ateş yakan, hep, sırtlandırılmıştır :
yalnızca yakabileceği şeylerle de değil —
asıl, ateşin kendi koşullarıyla : özüyle, neliğiyle, ve,
kendi, ateş yakma becerisiyle —
kendi kendisiyle...

Ateş yakanın işi de zordur!

20.

Ateşini yaktığın ocağı ancak yavaş yavaş tanıyabilirsin — içinde ateş yaka yaka...

Ne ateşinin ne ocağının bilgisi sana önceden (*a priori!*) verilebilir — onları ancak deneyerek

—yakarak ve bakarak— öğrenebilirsin.

Ateşini, önceden, bilemezsin.

Öyleyse, ey Ateş Yakan, bu 'kılavuz'u niye okuyorsun ki — —git, kendi ateşini yak!...

21.

Ateşin yalnızca senindir:-
Onu yakan da sensin;
söndürmesi gereken de.

Ateşin, sensiz, yanmaz.
Ateşin, sensiz, söner.
Ateşini yakan, sensin.
Ateşini söndüren, sensindir.

Ateşin, senden önce, yoktur.
Ateşin, senden sonra, yokolur—

Ateş, kor ve kül olarak sona ermeyi
kabullenmek zorundadır — yanmak için;
ve, yandıktan da sonra — —

Ateş ve Alev; Kor ve Kül — işte...

Yanma süreci inişe geçmiş bir odun ile yeni yanınağa başlamış —yükseliş içindeki— bir odun karşılaşıncı (diyelim, ateşin bir kenarında hafiften tütmeekte olan ikincisini epeydir yanmakta olan ilkinin üstüne koydun), ilk etki, ikisinin de yanma süreçlerinin hızlanmasıdır; ama iniş içinde olan için bu, daha kısa sürede kor ve kül olmaya geçiş; tütme sürecinden yanma sürecine doğru yükseliş içinde olan için de, daha temelden —daha az tütterek— yanmaya geçiş, anlamına gelir.

Yani ikisi için de 'iyi' yanma — ama, biri için daha çabuk; öteki için, daha güçlü, yitip gitme...

23.

Ateşini yaktığın ocağın içindeki küllerin durumunu da iyi kavramalısın: Kül çok olursa (ocakta daha önce çok ateş yakıp temizlememiş olursan) sonraki ateşlerin yanmasını —odunların yeterli hava almalarını— engeller; çok az olur ya da hiç olmazsa, ocağın ve ızgaraların ateşe fazlaca uzak kalmaları yüzünden, odunların daha zor yanmalarına yol açılır.

Hep bir dengedir, Ateş Yakan'ın tutturması gereken böylece — kimse de önceden yol gösteremez, 'reçete' veremez ona yakacağı ateş konusunda...

24.

Ateş yakan, yeri ve zamanı gelince,
ateşini söndürme koşullarını da
düşünmeli, ve, bilmelidir.

Ateş yakmayı bilmek,
ateş söndürmeyi bilmeyi de
gerektirir.

25.

Ateşini iyi yakmamışsan, en son odun,
kor ve kül olamaz — marsık olur...

26.

Ateşinin her bir noktası
bütün öteki noktalarıyla
ilişkilidir.

27.

Yeri gelir, ufacık bir odun parçasını biraz oynatman,
bütün ateşinin yanlış yönünü değiştirir.

28.

Duman, alev olamayan ateş ögesidir —
tütme, yanamamaktır...

29.

Ateşini yakarken, ne denli üşümüş olsan; hatta, soğuktan titriyor da olsan, ateşinin sonucu olarak elde edebileceğin ısı miktarını düşünmemelisin; yalnızca, iyi bir ateş —yakabileceğin; elinden gelen, becerebileceğin en iyi ateşi— yakmayı, düşünmelisin: Bunu yapabildiğinde de, sonuç olarak, zaten, o 'ısı miktarı'nı da elde edeceksindir...

30.

Bazen de, öylesine, baca bağlantısını açar, bir gazetenin sayfalarını der-top eder, ocağına atıp yakarsın: Biraz tüter, sonra kocaman bir ateş yanıyormuş gibi güröl güröl alevler çıkarır, ama kısa bir süre içinde sönüp, geride hafiften çtırdayan renkli, ve, uçup giden ak küller bırakır — baca bağlantısını kapatırsın...

Her ateş ısıtmaz.—

Ama, her ateş, sonunda, söner.

Hiç sönmeyecek bir ateş de yakamazsın...

31.

Ateş yakan, günlerce, ateş yakmamasını da
temellendirebilmelidir—

Ateş yakan, ateşini yakmayabilmelidir
de—

Ateş yakarken hiç istemediğin şeyler de yapacaksın — yapabileceksin : odunları öyle dizeceksin ki, bildiğin halde, tütmelerine yol açacaksın; ya da, ocağıru —dibinde birikmiş külleri— temizlemen gerektiğini bildiğin halde, boyuna —boşuna— yakacak kolay şeyler atacaksın ateşinin içine — aynı sonuç...

Bazen, gerçekten denetiminden çıkacak ateşin...

33.

Ateşin ne kadar uzun bir sürede yanar hâle gelmişse, o kadar uzun bir süre yanar — sen onunla ne kadar uğraşmışsan, seni o kadar çok ısıtır. — Tersî : ateşini ne kadar kolaylıkla yakmışsan, o kadar geçici olur o da; seni de o kadar az ısıtır...

Şunu bil : ancak zorlukla yakılan ateş,
temelden, gerçekten, yanar — ve ısıtır...

Ateşinin kolayına kaçamazsın.

34.

Ateş yakmanın, bir de, odun taşıması vardır — ve,
kül küremesi, ocak temizlemesi...

35.

Ateşlerinden fırlayabilecek kıvılcımlar odalarında tehlike yaratır diye ocaklarının önüne 'muhafaza' koyanlardan olma: Ateşini iyi yak; ona iyi bak — odanda yangın çıkması olasılığından da korkma...

Ateş yakan ateşinden korkmamalıdır.

Ocağının bulunduğu oda kolaylıkla tutuşabilecek şeylerle — diyelim, tepelme kitap ve kağıt yığınlarıyla— dolu da olsa...

36.

Ateşini iyi yakarsan —yakmışsan— öyle bir nokta gelir ki, o andaki konumunun gittikçe yükselecek bir yanma süreci için yeterli olduğundan emin olarak, onu bırakıp, başka birşey yapabilirsin — ya da, karşısına oturup, öylesine, yanma sürecinin kendi kendine gelişmesini seyredebilirsin...

Ateşinin yanmasının bir noktasında, başladığın küçük ve ince odunlar dipte kor olmuş, üstlerindeki büyük ve kalın odunlar da belli bir yanmışlık derecesine gelmişken, onların üstüne --onlardan çabuk yanacak-- bir-iki küçük ve ince daha koymak, onların yanmasını --dolayısıyla ateşini-- canlandırır.

Yalnız, o noktayı çok iyi belirleyebilmek gerek:- Erken davranırsan, küçük ve inceler büyük ve kalınların harlı yanma kavamına gelmelerinden önce yanıp tükenirler; geç kalırsan, büyük ve kalınların sağladığı ısı, küçük ve inceleri yakmaya yetmez -- hepsi birden tütmeğe başlar...

Ancak o noktayı tam olarak belirleyebilmek irsen, küçük ve inceler büyük ve kalınlardan yeterli ısı alarak yanmağa başlar; böylelikle, onların da daha harlı yanmalarını sağlarlar.

38.

Ateşinde, kocaman, biçimsiz, yamru yumru, zor yanan bir kütük de bulunabilir : onu öteki odunlarla kuşatıp, hava ve ısı koşullarını iyi ayarlayabilirsen, zamanla, ateşinin en güçlü kaynağı haline gelebilir.

— Ayarlayamazsan da, koskocaman, tüten bir marsık kalır ocağında...

39.

Ateşinin yanına her gidişinde onu farklı bulmaya alışmalısın — onu yeniden —baştan — görüp, gerekli düzenlemeleri, ayarlamaları belirlemeye...

40.

Bil ki, bir yaktığın ateş
bir başkasına
hiç benzemez.

41.

An gelir, inanılmaz bir uyum oluşur ateşinin içinde :
sanki tekbir yanmayan, hiçbir tüten odun yokmuş;
hepsi, müthiş bir güçle harlanarak ateşe katılıyormuş
gibi olur — ama, bil ki, bir yanılsamadır bu: Olup-biten,
işte, yanan odunların tütenlerin dumanlarını da yakması;
ocağın dibinde birikmiş korların da, odunların
düzenli yanmalarına yeterli ısıyı sağlamalarıdır —
ama, hemen o andan sonra, ateşin, inişe geçecektir :
odunlar kor olmaya; korlar kül olmaya yönelirken,
ateşin de sönmeye yönelecektir —
ateşin, söner...

Ateş, söner— —

İşte, Ateş Yakan : böyle...

42.

Bil ki, ateşin yandığı sürece,
rahat yüzü göremezsın —
hep onunla uğraşmak zorundasın...

Ancak bütün odunların kül olup;
sen de, ocağın baca bağlantısını
kapatabileceğin duruma gelince,
rahata erersin —
ateşini sönmeye bıraktığında...

Ateşin sönmeden rahat edemezsin :
ettiğin —edebileceğin— zaman da,
ateşin, işte, sönmüştür, artık...

43.

Ateşinden sonra (diyelim, korların üzerine baca bağlantısını kapatıp biryere gittikten sonra), çabanın karşılığını, odadaki ısı olarak alırsın — geri geldiğinde, bakarsın, odan, ılık...

44.

Unutma ki, yaktığın ateşin tek bir 'kalori'si bile boşa gitmez : bir karşılık vardır —bulursun— hep, en küçük ateşin için bile — bu, her zaman seni 'ısıtacak' birşey olmasa da...

45.

Ateşinin hep tütmesinden —şimdiye dek tütmeyen hiçbir ateş yakamamış olmandan— nasıl bir sonuç çıkarabilirsin ki:-

Sen, ateş yakmayı beceremiyorsun;
zaten, kimse, tütmeyen bir ateş yakamaz —
hangisi?!...

Tütmeyen ateş yakılamaz —
mı?!...

Ateş tütmeden edemez
— mı?!...

— Yoksa, sen mi beceremiyorsun?...

Ne dersin?...

Ateşin —ateşlerin— yanmasıyla ilgili
tabii ki belirgin 'doğal yasalar' vardır:

Yakıt nitelikleri ve nicelikleri; ocağın biçimi ve boyutları;
hava dolaşımı koşulları; çevre ısısı, vb. gibi birçok etme-
nin karşılıklı ve içiçe ilişkileri, aslında her yakılan ateş için
belirlenmiş bir süreç öngörür; ama,
ateş yakan, bunları bilemez —
ateş yakan için, yaktığı her ateş,
yepyenidir :
biriciktir...

47.

Ateşinle ilgili öğrenmen gereken,
onu hep yeniden yakabilmeni sağlayacak
olandır.

Önemli olan, ateşini bir kez yakıp
yanmasını sürdürebilmeyi bilmen değil,
hep yeniden yakmasını bilmendir.

Gerçi, yanmasını sürdürmeyi öğrenmende önemlidir;
ama, bu bilginin tek yarayabileceği, işte, onu yeniden
yakmak olabilir ancak.

Ateşini, ancak, hep yeniden, yakabilirsin
— ancak da hep yeniden yakabilirsen,
s e n i n ateşindir...

48.

Ateşinle ilgili b ü t ü n 'koşullar',
koşulsuzca, s e n i n elinde olmalıdır.

Ateş yakan, ateşine bütünüyle egemen olmalıdır —
yalnızca nasıl, ne zaman, yakacağına değil;
ne zaman, niye, yakacağına, ya da, yakmayacağına
da...

Ateş yakan,
ateşini yakmayabilmelidir de...

49.

Ateş yakan, yeri gelir, ateşini yakmaya da bilir —
boşverebilir; soğuk odasında, öyle, öylesine,
oturmayı seçebilir...

50.

Ateş yakan, bütün yaptıklarının kendi kuruntusu
—yanılgısı— olduğunu kabullenmeye de hazır olmalıdır
— belki de yanılmalıdır—yanılsamaydı—, hepsi;
belki, ateş, hiç, yanmamıştır
— yanmamıştı — —

Kut Arayana Kılavuz

**Bulamayan
Nilgün'ün anısına**

[29.11.96] 4 Aralık 1996

İsteyerek ölen kişi ile istemeden ölen insan
arasında, temelden, kökten bir fark vardır:-

İlki, herşeyin ötesine geçmiş olmakla, huzurludur;
ötekiyse, hiçbirşeyi çözmemiş olmakla, huzursuz...

"Bitmiyen sükûnlu gece" ile "kabir azabı"
arasındaki fark da bu farkta yatsa gerek...

kut = *kut*, *uğur*, *devlet*, *baht*, *talih*, *saadet*
kutluğ ≈ *kutlu*
kutal = *mesut olmak*
kutan = *kutlu olmak*, *ulu nasipli olmak*
kutan = *sevinmek*, *mesut olmak*
kutat = *kutlu olmak*, *baht ve devlet sahibi olmak*
kutruş = *oyynamak ve sevinmek*
kutsuz = *kutsuz*, *işleri ters giden adam*
"erdemsizden kut çertilür"

Divanü Lügat-it-Türk (Atalay)

192-24, 301-2, 304-17, 320-20, 320-25, 508-3, II 229-23

Radloff, Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialekte; Teleüt diyeleği; Kara Kırız diyeleği; Uygur diyeleği; Doğu Türkistan diyeleği; Çağatay diyeleği; Orhon yazıtları (Thomsen, Radloff, vb.); Uygur Sözlüğü (Caferoğlu); Paul Pelliot, Toung Pao; Türkische Turfan Texte (v.Gabain-Rahmeti); Analytischer Index zu den fünf ersten Stücken der T[türkischen].T[turfan].T[exten]. (Bang-v.Gabain); Uigurische Sprachdenkmaler (Radloff-Malof); Türkische Manichaica aus Chotscho (v.L.e Coq); Uigurica (Müller-v.Gabain); İbni Mühasına Lügati; Kısası Rabguzi; Kitab-el-İdrak lil-Lisan-il-Etrâk (Ebu Hoy-yan)

O n a r ı m

Bana getirilmişti.

Kırdım. —

Nasıl oldu bilmiyorum : galiba sallantılı, dengesiz bir yere koymuşum, yeterince dikkat etmeden; sonra, ters bir hareket etmişim — düştü, kırıldı...

Yeterince düşünmemiştim üzerinde, demek.

Elimdeki, artık, birkaç iri parça ile birsürü ufacığıydı; bazıları, neredeyse, kırıntı, kıymuk — öyle, dağılmış duruyordu...

Tek tek bir yere topladım hepsini: Yokolmamalıydı.

Gittim, uygun bir zambak aldım.

Geldim, hepsini bir kağıt üzerinde düzenleyerek, biraraya getirmeğe başladım : şu parça, buna uyuyor — mu; ya, bu, şuna...

Zamanla, parçaların kopma noktalarındaki dokularının; ve zambakın, tutma ve yapıştırma niteliklerini, öğrendim. Bazı parçalarsa yapıştırılamayacak kadar ufaktı; onların bulunmaları gereken yerlerde boşluklar oluştu.

Tek tek yapıştırdım, yapıştırabildiklerimi. Çok uğraştım.

Sonunda ortaya aslının eğri-büğrü bir simgesi gibi birşey çıktı — ve, şu tümce:-

Dikkatsizlik ederek düşürüp kırdığın —sevdiğin kişinin izlerini taşıyan; senin için değerli— bir nesneyi, parçalarını tek tek toplayıp, dikkatle —saatlerce uğraşarak— özel olarak aldığın bir zambakla yapıştırıp onardığında, ortaya, orası burası eksik-gedik, yamru-yumru birşey çıkar — ama eskisinden de daha değerlidir artık; çünkü, şimdi, senin izlerini de taşıyordur.

Başka birşey yapamazdım.

22 Mart 1997

Yalılıkavak

The people of Regium Lepidum recount "That on the day of the battle at Bedriaeum, a certain bird, such as was never before seen there, perched upon a neighbouring grove much frequented, and that neither by the great concourse of persons, nor by the flock of other birds flying about her, was she terrified or driven thence, till the moment Otho put an end to his life : She then instantly disappeared; and by such as compared the conjuncture with the events, the beginning and end of the marvellous appearance were found to coincide with the death of Otho."

Tacitus, *The History II (Works (Gordon), 1770 , III 139-40)*

For the first canoes which had left Hawaiki for New Zealand carried no gods for human beings with them; they only carried the gods of the sweet potatoes and of fish, they left behind them the gods for mortals, but they brought away with them prayers, incantations, and a knowledge of enchantments, for these things were kept secret in their minds, being learnt by heart, one from another.

Sir George Grey, *Polynesian Mythology*, (1885) 1956, 129-30

—Ich bringe dir keine neuen Offenbarungen. Was ich dir lehren kann, das weißt du längst, und du sollst dich jetzt desselben nur erinnern.

Joh.Gottl.Fichte, *Die Bestimmung des Menschen*, 1800, 71-72 (II, 199)

Lepidus eyaleti halkının anlattıklarına göre "Bedriaeus muharebesinin yapıldığı gün, oralarda daha önce hiç görülmemiş garip bir kuş, yakındaki işlek bir ağaçlığa kondu ve ne gelip geçen çok sayıda insandan ne çevresinde sürülerle uçan başka kuşlardan ürktü, ne de oradan uzaklaştı; ta ki Otho'nun kendi yaşamına son verdiği ana dek: O zaman, birdenbire yitip gitti; onun orada bulunuşunu olaylarla karşılaştıranlar da, bu mucizevi görünümün başlangıcı ve sonunun, Otho'nun ölümüne denk düştüğü kanısına vardılar."

Çünkü Yeni Zelanda'ya gitmek üzere Hawaiki'den yolaçıkan ilk tekneler insanlar için hiçbir tanrı taşımıyordu; yalnızca yerelmasının ve balıkların tanrılarını taşıyorlardı, ölümlüler için olan tanrıları geride bıraktılar, ama yanlarında dualar, sihirli sözler ve büyü bilgileri getirdiler, çünkü bu şeyler, birbirlerinden öğrenerek belledikleri biçimleriyle, zihinlerinde gizli duruyordu.

— Sana hiçbir yeni açıklama getirmiyorum. Sana öğretebileceğimi çoktan biliyorsun; şimdi yapman gereken de bunu yalnızca anımsamak.

1.

Kut, nasıl görürsen gör, hep, görmek isteyeceğindir.

Kut, hep, görmek istediğindir.

Kut, görmemeye, hiç, dayanamayacağındır.

2.

Kut, hep, gördüğündür —
gördüğün herşeyde gördüğün tek bir şey
dir —
her gördüğünde hep gördüğün...
Hep gördüğün, tek olan...
Hep, o...

O, zaten, her gördüğünde, görmeni sağlayandır —
kut, göre b i l m eni sağlayan
dır.

*

Kut, gördüğündür —
kut, görmen
dir.

3.

Kut, aslında büyük bir düzensizlik olması gerekende, birden, aniden, gördüğün düzendir — kendin de şaşarak bütün o gördüklerinin nasıl olup da öylesine bir düzen gösterebildiklerine...

Kut, göremediğin; gördüğünde de, şaşıtığın düzendir.

Kut, şaşırtıcı düzendir.

4.

Kut, uzaktan seyrederek, kendine yakın
bulduğundur — senden uzakta gibiyken,
sana yakın gibi gelen:-

Kut, uzaktayken yakın;
yakındayken, uzağındır:-

Kut, uzak yakın;
yakın uzağındır —

Kut:-
uzak/yakın; yakın/uzak...

Heidegger'in çeşitli yerlerde "uzak" ve "yakın" kavramlarıyla (yalnuzca da
sözcük düzeyinde değil) kurduğu denklemler, başlıbaşına bir çözümleme
konusu olabilirdi.

Burada, tek birini aktarmış olalım:-

*Dasein ist wesentlich ent-fernend, es läßt als das Seiende, das sie ist, je Seiendes in
die Nähe begegnen.*

(SuZ, § 23, S.105)

Varoluş, özü gereği, uzak-sızlaştırmacıdır; kendi olduğu varolan olarak, her
varolanın, yakında karşılaşılmasını sağlar.

5.

Kut, en yakını en uzağında duyumsamana yolaçandır :
uzaklardan gelerek sana yakın gelen —
en yakının olan en uzak...

Tanrı da, kişiye en uzak olan en yakın —en içindeki kendi olmayan— olarak tasarlanmamış mıdır? — Çeşitli dinsel düşünüş biçimlerinde tanrının kişinin "yüreğinin içine girebileceği" düşünülmüştür. Tanrı ile bir olmak ("en el Hâk") düşüncesi de buraya bağlanabilir.

İsa, tanrı için "göklerdeki babam" deyimini kullanır : O, "göklerde"dir; ama, "babası"dır.

Muhammed de, 'inanmayan'larca taşlanıp kovalandıktan sonra, yaralı, kanayan ayaklarıyla yürür, bir dere kıyısına çöküp, yazar: "Allahım, beni kimlerin ellerine bırakın...?": O, uzakta durmaktadır, ama, seslenilecek kadar yakındır.

Bu 'varoluş' durumunu çok iyi kavramış olan Usta Eckehart da, "Tanrı'nın Melekutu Yakındır" başlıklı bir vaazında, şu saptamada bulunur:-

Gott ist allezeit bereit, aber wir sind sehr unbereit; Gott ist uns nahe, aber wir sind ihm fern; Gott ist drinnen, wir sind drauBen; Gott ist bei uns heimisch, wir sind Fremde!

(Buttner, S.112)

Tanrı her zaman hazırdır, oysa biz hiç hazır değiliz; Tanrı bize yakın, oysa biz ona uzağız; Tanrı içeridedir, bizse dışarıda; Tanrı bizim yanımızda sılada, bizse yabancılar!

Kut, en derinden, en ucuna dek, bildiğindir
— o denli ki, bilmekten, korktuğun...

Kut, seni korkutandır.

Tanrı'yla ilgili tasarımlarda, korku ögesi ağırlıklı bir yer tutar : Tevrat'ın tanrısı Yahova özellikle "korkunç"tur — insanlar üzerinde şiddet uygular; onların kentlerini yakıp yıkar, onları meleklerine öldürtür. İsa'nın 'baba'sı olan tanrı da, İncil'in çeşitli belirlemelerine göre, 'oğlu'nu öldürülmek üzere, 'kurban' olarak göndermiştir, insanların arasına. Muhammed'in Allah'ı da, Kur'an'da, sık sık, kendisinden "korkulması" gerektiğini; "zâlim"lerin başlarına getirecekleri, bildirir : o, "kıyametin sahibi"; "dirilten ve öldüren"dir...

Bütün bunlarda, görülebileceği gibi, korku ögesi, yaşamın bitimine, yani ölüme bağlanmaktadır — bu, aynı zamanda, yaşamın bütün —başı ve sonu olan— bir süreç olarak tasarımılanması sağlar. Burada, dinsel tasarım açısından temel belirleme, insan üzerinde, yaşam içinde de, ölümden sonra da, bir yargılayıcı gücün bulunduğu düşüncesidir. Dinler, bu gücü hem elde etme hem de uygulama çabaları olarak görülebilir.

7.

Kut, bazen, elini sürmeye bile cesaret edemediğindir — sana korku bile veren birşey : "Sen bunu, eline, alabilir misin?" — "Sen ile O — olabilir mi?"...

Kut, aykırılığı duyumsanan uyumdur.

Kut, aykırı uyumdur —
uyumlu aykırılık...

Dinlerde kutsal ("sacrosanct" / "mukaddes") —kut taşıyan— sayılan nesneler, özellikle, ellenemeyecek —daha iyisi, ancak belirli bir zamanda belirli bir biçimde ellenebilecek— nesnelerdir. Bunlara "kutsal emanet" adının verilmesi boşuna değildir.

Bu, daha ilk din biçimlerinde de görülür: Kabilerin 'totem'i olan kutsal hayvan, üzerinde 'tabu' varken, olağan zamanlarda ellenemez, hele hele, öldürülemez ve yenemezken, belirli zamanlarda törenle öldürülüp yenir. — Bir çelişme olmaması bir yana, bu iki karşıt durum, kutsal olanın aynı temel niteliğinden kaynaklanıyor.

8.

Kut, —sanki, ürkerek— hep bırakıp gitmek zorunda kaldığın; ve, hep yeniden gelip, görmek; sonra da, yeniden, bırakıp gitmek istediğindir —

Kut, gidip görmesen de v a r olduğundan emin olduğundur.

"Kut" kavramı konusunda en temel görüşleri —en azından ipuçlarını— bulmayı umabileceğimiz filozofların başında gelen Spinoza'ya (Ethica) baktığımızda, şaşıryoruz: "Kut / kutsal" karşılığı olabilecek b'ir kavramı, gerçi, dolaysız olarak bulamıyoruz; ama, bir noktada, burada ele almağa çalıştığımız kavramın, Spinoza'da neredeyse tam anlamıyla bulunduğunu; ama, garip bir biçimde, onun "Tanrı" kavramıyla örtüşüğünü görüyoruz ("kutsal" da, sıfat olarak, yalnızca "Tanrısal doğa" deyimini içinde kullanılıyor: *natura divina*) — birkaç tuncce vereyim:-

... ya hiçbirşey yoktur [*nihil existet*], ya da mutlak sonsuz varlık zorunlu olarak [*Ens absolute infinitum necessario*] vardır. Şimdi, biz, ister kendi içimizde ister de zorunlu olarak varolan başkasında, varız. Demek ki mutlak sınırsız varlık, yani Tanrı, zorunlu olarak vardır. (Pars I, prop.XI, A1iter(2))

Ne ki vardır, Tanrı'da vardır; hiçbirşey de, Tanrı olmaksızın ne olabilir ne de kavranabilir. [*Quicquid est, in Deo est, & nihil sine Deo esse, neque concipi potest.*] (ib., prop.XV)

...yalnızca Tanrı özgür nedendir. Bir tek Tanrı çünkü, yalnızca kendi doğası gereği [*necessitate*] vardır, kendi doğasından zorunlulukla [*necessitate*] eyler. Dolayısıyla tek özgür nedendir. (ib., prop.XVII, corol.II)

Felsefe tarihlerinde "Panteizm" diye nitelenerek geçiştirilen bu görüşe daha dikkatli bakunca, herşeyden önce, buradaki "Tanrı" kavramının hiçbir dinsel niteliğe elvermediğini görürüz. Buradaki "Tanrı", ne 'yaratan', ne 'etkide bulunan', ne 'kader belirleyen', ne 'yargılayan', vb. bir "Tanrı"dır. Gerçi, Bütün şeyler Tanrı'nın vermiş doğasından zorunlu sonuç olarak çıkıp varolmuştur [*ex data Dei natura necessario sequuntur sunt*]; ama, Şeyler, Tanrı tarafından, ortaya çıktıklarından ne başka bir tarzda ne de düzende, ortaya çıkarılabilir. [*Res nullo alio modo, neque alio ordine a Deo produci poterunt, quam productae sunt.*] (ib., prop.XXXIII; demons.)

Spinoza'nın "Tanrı"sı, geçiciliğe karşılık "mutlak", sınırlılığa karşılık "sınırsız", gelişigüzeiliğe karşılık "zorunlu" bir varlık temeli ("töz")dir. Bu da, burada ele alınmağa çalışılan din-dışı "kut" kavramı konusunda çok önemli açılımlar getirebilir. ("Tanrı'nın varlığını açık ve seçik olarak karutlayan" Spinoza'nın görüşlerinin iki tektanrılı dinin yerleşik öğretilerince yargılanarak "dinsiz" ve "tanrı-tanımaz" bulunması da, boşuna değildir...)

10.

Kut, gitsen de 'orada' göremeyeceğindir —
bu yüzden, gitmeyerek, 'burada-şimdi'
kurduğun...

Kut, şu zayıf ve garip —kırılgan, ağırlı— bedeninin içinde,
sana hiç de bağılı olmaksızın,
bengi şeylerle ilişkini sürdüren
bengi şeydir.

İnsanda, bütün ölümlülüğüne karşın, 'bengi' —hep varolan, hiç yokolmayan— bir yanın —"tin"in, "değer"in, "onur"un, "hak"ların, vb.— bulunduğ u, dinlerin kendileri ve dinsel temelli 'gizemcilik'lerin söyledikleri bir yana, dolaysız olarak 'dinsel' nitelemesine elvermeyecek görüşler geliştirmiş düşünürlerin de bir tür inancı olagelmıştır. Buna, (ikişer tümceyle özetlenmiş; herhangi bir sıra izlemeyen) şu örnekler verilebilir:-

Nietzsche'nin, dünyanın bütün gelip-geçiciliklerine karşı çıkardığı "bengi dönüş"ü : "bengi dönüş" içinde yer alamayan (yeniden ve yeniden istenmeye değer olmayan) herşey, eğreti, gelişigüzel, değersizdir — "düşüş"e yönelmiştir.

Kant'ın, dünyanın bütün ahlaksızlıklarına karşın kanıtladığı "ahlak yasası": "ahlak yasası"na uygun olmayan (tek eylemden bütün insanlığa yönelmeyen) herşey bağımlı, geçici, tek seferliktir — insan dünyasına kalıcı bir katkısı olmadan yitip gider.

Wittgenstein'in, dünyanın bütün gevezeliklerine karşı geliştirdiği "susuş"u: sonunda bu "susuş"a varmayan ("söylenemeyecek" olanı kavrayamayan) herşey önemsiz, anlamsız, değersizdir — "dünyayı doğru göre"mez.

Bunlara (birişer tümceyle) şunlar eklenebilir:-

Sokrates'in, dünyanın bütün budalalıklarıyla alay eden "ironi"si;

Heidegger'in, dünyanın bütün anlamsızlıklarının karşısına yerleştirdiği 'burada-olma"sı;

Karl Kraus'un, dünyanın bütün yozluklarına karşı savunduğu "tin"i;

Camus'nün, dünyanın bütün saçmalıklarına karşı "başkaldırı"sı;

Spinoza'nın, dünyanın bütün karşıklığına karşı "bengi olanın gözüyle" kurduğu "düzenlilik"...

Bu liste uzatılabilir ve geliştirilebilir.

Kut, gerçekliğini hiç bilmeden, olanağını açıkça
gö rdüğündür : gerçek olması gerektiğini açıkça bildiğin;
ama gerçekliğini
hiç göremediğin...

*Was ist Gott? unbekannt, dennoch
Voll Eigenschaften ist das Angesicht
Des Himmels von ihm.*

(SW 2/210)

Nedir Tanrı? diye sorar Hölderlin, çağdaşlığınızın en başında; daha başla-
manuşken, ve şöyle yanıtlar kendi sorusunu:-

*tanınmayan, gene de
Dolu onun özellikleriyle çehrci
Gökyüzünün.*

Çağdaş durum da bu : tanınmayan bir tanrının özellikleriyle karşı karşıya-
yız — "gökyüzü", artık, "cennet", değil...

13.

Kut, bütün kuşkularının altında, emin olduğundur —
bütün bilmediklerinin altında, inandığın;
bütün inanmadıklarının altında, bildiğin..

İnanç - Bilgi - Kuşku üçlüsü felsefede temel bir yer tutar — daha şuradan belli : bu kavramları, sıralarını farklılaştırarak yanyana koymak bile, farklı açılımlar sağlar.-

Bilgi - Kuşku - İnanç
Kuşku - İnanç - Bilgi

Fichte'nin, yukarıda, kitabın başında alıntı yaptığımız (İnsanın Belirlenimi adlı) kitabının üç bölümünün başlıkları, "Kuşku" / "Bilgi" / "İnanç"tır.

14.

Kut, bilmediğin yerlerde nasıl olabileceğini
bilemeden, bilmediğin yerlerde kesin olacağını
bildiğindir.

Kut, sen bilmeden, kesin olandır —
kesin olduğunu bildiğin; ama, ne olduğunu,
bilmediğin...

Kut, bilmediğin kesinliktir —
kesin bilisizliğin...

Kut, kesinlikle bilmediğindir —
bildiğin kesinsizliğin...

Dinlerde işleyen "inanma" ("credo" / "itikat") süreci ilginçtir:-

T a m bir inanma temeli oluşturmak için, t a m d a inanılamayacak
("akıl almaz") birşeye, t a m bir kesinlikle ("yürekten") inanmayı ("iman
etmeyi") gerektirir:-

— Musa'ya, "Sinai Dağı"nda, "On Emir"i yazılı olduğu levhalar, verilmiş-
tir.

— İsa, "Bakire Meryem"den, "Kutsal Ruh"ca 'habledilerek' (*conceptio*), doğ-
muştur.

— Muhammed'e, "ümmi" iken, "mağara"sında, "Kur'an", indirilmiştir.

Bu inanç öğeleri, tanrı ile kurdukları dolaysız bağ (bunların her biri, o di-
nin tanrısınca bulunulmuş eylemlerdir) aracılığıyla, bu dinlerde, öteki bü-
tün inanç öğelerinin temelini ve kesinlik kaynağını oluşturur : bu dinlerin
'inanmış'ları, bu öğelere 'kuşku'yla bakamazlar — bunları 'kesinlikle bildik-
leri'ni savlarlar.

15.

Kut, seni hiç yanıltmayacağından emin olduğundur —
yanıltabileceği daha aklına bile gelmeyen...

16.

Kut, ne denli kuşkulanabilirsen kuşkulan,
her türlü kuşkunun ötesinde kalandır.

Wittgenstein'in Tractatus'a alıp almamaya karar veremediği —sonunda, almadığı— tümcelerden biri ("loose prop[osition] 84"; Defter'de "1.8.16") şöyledir:-

Wie sich alles verhält ist Gott.

Gott ist, wie sich alles verhält.

Herşeyin kendinde nasıl olduğu, Tanrı'dır.
Tanrı herşeyin kendinde nasıl olduğudur.

17.

Kut, seni hiç bilmeyen —bilmeyecek—; ama,
senin bilmezlik edemediğin;
bilmekten başka birşey edemediğin
odaktır.

Kut, odağındır —
senin
dir.

*So hatten es die Kinder gehört, und wohl
Sind gut die Sagen, denn ein Gedächtniß sind
Dem Höchsten sie, doch auch bedarf es
Eines, die Heiligen auszulegen.*

Hölderlin, *Stimme des Volks*, 69-72 (KTA, Bd.4, S.214)

Öyle işitmişti bunu çocuklar, ve herhal
İyidir o söylenceler, çünkü bir anımsanmadır
En yüce için onlar, ama gerekli gene de
Birşey, o kutsallar ortaya koymak için.

18.

Kut, alışılmamış — ve alışılmayan
dır.

Kut, bir türlü alışamadığın
kendindir.

Burada ele alınmaya çalışılan kut kavramı, gerçi (buraya dek birkaç noktada denediğimiz gibi) alışılmış ve yaygın dinsel tasarımlarda örneklenebilen; ama hiçbirinde tam olarak tüketilemeyen bir içeriğe sahiptir. — 'Hepsi-ne ortak olan' anlamında değil (öyle birşey yoktur); ama, hepsinde çok farklı biçimlerde işleyen ve her birinde çok farklı tasarımlar olarak ortaya çıkan bir 'genel' kut tasarımı, yalnızca k u t a r a m a düşüncesinde — daha doğrusu, ediminde — bulunabilir — yani, onlarda, bulunamaz...

Yerleşik dinsel tasarımlar, özellikle de tektanrılı dinlerin 'öğretileri', bu yüzden (örnek olmaktan öte) işimize yaramıyorlar; çünkü onlar, a r t ı k aramıyorlar; z a t e n, bulduklarını savlıyorlar — bizse, aramamızda direkt-meğe çalışıyoruz...

19.

Kut
sen
sin.

Ey Kut Arayan; buraya kadar söylenenlerden ne anladın, bilmiyorum; ama, bil ki, burada; bu, farklı şeyler söylemeğe çalışıyormuş gibi görünen tümcelerde, hep o aynı tek şey söylenmeğe çalışılıyor — ve, söylenemiyor...

Hem — bir 'kolavuz'a gereksinim duyma nereden çıktı ki?——
Niye okuyorsun ki bu kitabı?!

20.

Kut, kalabalık içindeyken, bir an,
susup, kulak kabarttığın
su şırıltısıdır.

21.

Kut, bahar sağanakları altında kaldığını bildiğin
çiçeklenmiş ağaçtır — çiçekleri ıslanacak;
ama, dökülmeyecektir...

22.

Kut, karanlığın çökmesindeki
aydınlıktır.

23.

Kut, mumundur —
seni aydınlatan...

24.

Kut, serinleşen günde,
kucağındaki sıcaklıktır.

25.

Kut, uzun zaman kapalı kaldıktan sonra
havalandırdığın odanda
bulduğındur.

26.

Kut, yorgun Ağustosböceği'nin sesi ile
yavaş Sardunya çiçeğinin açmamış goncaları
arasındaki ilişkidir.

27.

Kut, karadan sürekli ve düzenli olarak eserek,
deniz kıyısında büyüyen çamlara, aynı yöne,
denize doğru eğilmiş bir biçim vermiş rüzgardır.

28.

Kut, yavaşça bulutların altına inen güneştir :
— yavaşça, gözünü aydınlatan...

29.

Kut, yağmurdur:-

"her damlasında güçlenen —

her damlasıyla, bulutların da üstünden,
seni, çağıran"...

Kut, çalkantısız denizindedir — ya da
çalkantı içindeki denizde çarpınan kayığında
dinginliğini koruyan kayıkçında...

Burada, "çarpıntılı/çalkantılı" (*brausende*) deniz tasarımı çok seven Nietzsche'nin kullandığı, "güneşin, batarken, en yoksul balıkçıya bile altın kürekler vermesi" eğretilmesi düşünülüyor.

Ondan önce de, (bu kez sabahleyin, güneş doğarken) "gölü aşarak sılaya varan" Hölderlin, "gemici"sini "dingince otur"tur — o, "yolculuğu over"...

31.

Kut, soğuk içinde otururken,
arkandan gelip
seni saran ılıkliktır.

*

Ya da, dondurucu soğuk içinde,
sırtından başlayarak seni yavaşça
ısıtan sıcaklık...

Burada, birtakım eğretilmeler aracılığıyla kavranmağa çalışılan; "kut" adını taktığım kavramın anlamı üzerine, 'düz' bir irdeleme yapmak durumunda kalıyorum. —Felsefede, gerçi en temel dilegetirme aracı eğretilenidir; ama, sıklıkla da, 'düz' —dolaysız— dilegetirişlere başvurma gereksinimi doğar— eğretilmeler, sanki, hem kendilerinin hem de birbirlerinin 'kuyruklarını kovalar' hâle gelince...

Şöyle bir 'tanım'la başlayalım:-

Kut, birşey yaptığında, yaptığından başka birşey yapamamanı sağlayandır.

Bu tanım, mantıksal yapısı içinde, şu öteki olanaklı durumları içeriyor: 1) Birşey yaptığında, ancak o yaptığı yapmışsındır. Bu, ilk bakışta totolojik görünen durum, eylem anına —hipotetik— bir geridönüş içinde, 1a) Başka birşey de yapabiliirdin, ve 1b) Başka birşey yapamazdın, karşıtlığını getiriyor: a durumu, "özgürlük" (*liberum arbitrium*); b ise "belirlenmişlik" (determinizm) yaklaşımlarının bakış açılarını taşıyor. İkinci olanaklı durum, 2) Birşey yaptığında, başka birşey(ler) de yapabiliirdin, durumu: Burada da, geridönüş, temelde 1a ile aynı olan, 2a) Birçok farklı şey yapabiliirdin; ve, temelde 1b ile aynı olan, 2b) Ne yapabilir olmuş olduysan ol, ancak o yaptığını yapabiliirdin, bakış açılarını getiriyor. — Yani, çember üzerinden, başladığımız yere geri dönüyoruz...

Bu durum, felsefede, bir dizi karşıtlık konusundaki tartışmaların hep yeniden içine düşeceği döngüdür — felsefe tarihi, bu türden 'kısır döngülerle doludur. Burada ortaya konan "kut" kavramı da, kaçınılmazca, bu tartışmaların çerçevesine girmektedir.

Bu "kut" kavramı ile felsefenin birçok 'alışılmış' kavramı arasında, burada irdelenmeğe çalışılan anlamla ilgili birçok yanlış-anlamaya yol açabilecek birçok bağlantı kurulabilir. Bu kavramlar, genellikle, karşıt/çelişik, biri'birlerini dışarda bırakan, olanaksız kılan çiftler olarak düşünülmüştür.

Bu çiftlerden biri "özgürlük"- "belirlenmişlik", ikincisi de "erdemlilik"- "erdemsizlik"tir.

Birincisini alalım:-

İnsanın bir "istem"i olduğu; eylemlerinde "özgür" mü "belirlenmiş" mi olduğunun da, bu "istem" in "özgür" olup olmadığına bağlı olduğu düşünülmüştür. Burada ortaya çıkan ikilem, şu: "İstem'im diye birşey var ve tamamıyla "özgür"se; yani, şunu da bunu da eşit ölçüde isteyebilecek durumda isem, hiçbirşey isteyemem; eylemlerim rastgele ve gelişigüzel olmak zorunda kalır; çünkü elimde şunun yerine bunu istemek için bir ölçü olmaz — "Buridan'ın eşiği" olurum... Eylem için, her zaman belirgin bir 'niçin' — 'amaç', 'hedef', 'erek'... — ya da belirgin bir 'neden' — 'güdü', 'dürtü', 'etkileyim'... — bulunmasa da — ya da bunlardan birçok bulunabilse, gösterilebilse de —, en azından, belirgin anlam içerikli bir edim (—birşeyi; şunu

yapma—) olarak, yapıların ad ına yapıldığı —en azından, eyleyene sorulunca gösterebileceği— bir şey gerekir. İşte, eyleyen, o ad ına eylemde bulunduğu öyle y e k e n, yaptığından başka birşey yapamayacağı duygu-su/bilinciyle eylemde bulunuyorsa, bu, ad ına eylemde bulunduğu, burada yapılmışa çalışılan irdeleme bakımından, kuttur.

Öteki ikilem de şu:-

İstemim tam belirlenmişse, zaten 'istediğim' diye birşey de yoktur; bu kez de eylemlerim, ben daha eylemeden, bellidir; yani 'eylem' olarak, yoktur : bu belirlenmişlik içinde (belki, Hegel anlamında, bir "oyuna gelmişlik" içinde, eylemde bulunduğumu s a n a r a k) sürüklenip giderim... Oysa, onun ad ına eylemde bulunduğum duygu/bilinciyle eylemde bulunduğum birşey varsa; başka birşey de yapamıyorsa; gerçi o beni belirlemektedir; ama, onun ad ına eylemde bulunan ben, özgürdür — gene de, bu, 'şunu da bunu da' yapabilme "özgürlüğü", değildir.

Bir örnek:-

Bir kişi var. Oostunuzdur. Epey bir süre, ona derin saygı ve sevgi duymuşsunuz; yaşamınızın birçok gizli, hatta utanç verici yanını ona açabilmişsinizdir — en mahrem yerlerinizi... Ona güvenmişsinizdir. Sonra, birşey yapmıştır: Sizin güveninizi kötüye kullandığı —sizi en çok önem verdiği— bir konuda aldattığı, hatta, 'emanetinize hıyanet' ettiği sonucuna vardığınız birşey— sizi derinden yaralayan... Bunun üzerine onu bir daha görmemeye karar vererek —bunu söylemek için son bir kez görerek— terketmişsinizdir. — Bir süre sonra onu derinden acılandıracağını bildiğiniz bir olayın haberini alırsınız — eski dostluğunuzun önemli bir bölümünü oluşturan bir içeriği ilgilendiren —diyelim, bir yitim acısını içeren— bir olay... Uzun iç çatışmalarından sonra, "Onu şimdi yalnız bırakamam" diye bir karara varıp, arar, gidip görürsünüz. —Yukarıdaki iki —birbirini çelen— 'karar', 'çelişik' şeyler değil: Her iki durumda da adına eylemde bulunan, kişinin kutlu bulduğu birşeydir — çatışmayı yaratan, bu iki kutun, kişinin yaşamı için taşıdığı anlamlarının birbirlerini çelen şeyler olmasıdır. (Bunlar, örneğin, birbirlerine ketvuran bir sevgi ile bir saygı olabilir.) Kişi, her iki kararda da, bir açıdan 'belirlenmiş' olduğu halde —ikisi de çok zor olan; 'kendini aşması'ı gerektiren— eylemlerinde, özgür olmuştur.

İkincisini alalım:-

Ne zaman —ne yapınca— 'erdemli'yimdir? — Önümde duran sınırsız eylem olanağı ('seçenek'(?!!)) içinden, —başka bir kaynaktan belirleyeceğim— bir 'ahlak ölçüsü'ne uygun olduğuna 'karar' verdiğim birini 'seçtikim'de mi; yoksa, bana hiçbir 'seçenek' tanımadan —bir biçimde, bir kaynaktan— benim dışımda kesin ve yalıtılmaz bir 'ahlak ölçüsü' olarak 'kunmuş' bir ilkenin belirlemesiyle, zaten yapmak zorunda olduğum tek bir eylemde bulunduğumda mı?

"Kut" kavramının yukarıdaki belirlemesine uygunmuş gibi görünen ikinci durumu önce alalım:-

Bu durum geçerli olabilseydi, insan, zorunlu olarak 'erdemli' olurdu; belirlenmişliği içinde, kendi hiçbir katlımı —ve, olanaklı 'sapma'sı— olmaksızın, hep, kaçınılmazca 'ahlaklı' eylemlerde bulunurdu — erdemsiz olamazdı; dolayısıyla, erdemli-erdemsiz / ahlaklı-ahlaksız ayırımı —ve, sorunu—

ortadan kalkardı. Öyle değil — bu sorun var; demek ki, çözüm bu değil. (Hem, öyle olsaydı, öyle olmasını istemezdik — buna karşı koyardık; karşı koya bilmemiz de, zaten, öyle olmadığını gösteriyor...) İnsan, 'erdemsiz' / 'ahlaksız' da olabilir (olabiliyor, ve, olabilmelidir de...); bu da bizi birinci duruma geri getiriyor:-

Bu durum geçerliyse, bu sefer de insan 'istediği' zaman 'erdemli' / 'ahlaklı', istediği zaman da 'erdemsiz' / 'ahlaksız' olurdu: 'seçme özgürlüğü' içinde, önündeki durumu ölçer, biçer, değerlendirir; (gene, özgürce), benimsediği 'erdem' / 'ahlak' ölçüsüne uygun eylemi 'seçer' ya da 'seçmez', 'karar' verir ya da vermez, 'uygular' ya da 'uygulamaz'dı.

Öyle de değil. (Öyle olabilseydi, öyle olmasını 'ister' miydık?..)

Çünkü bu durumda da 'erdemlilik' / 'ahlaklılık', bir 'soğukkanlı' 'hesaplama' işine dönüştürdü — 'erdem'den uzak düştüğüm yerler, yalnızca 'hesap hatası' yaptığım; 'ahlak' dışına düştüğüm yerler de, yalnızca 'ölçüm hatası' yaptığım yerler olurdu — ya da, toptan, erdemli olup olmama konusunda verebildiğim bir 'karar', bir 'seçim' yaptığım yerler... Bütün bunların da, her türlü eylemi 'çkar gözetme' içine kapayan — 'bencillik' ya da 'yarcılık' — bakış açısının ölçülerinden bir farkı olmazdı — Keşke 'bencil' olabilseydim; en azından, kendi 'çkarımı gözetme' konusunda özgür olurdum — halbuki, öyle değilim...

Oysa eylem bir aşmadır: kişinin, ya koşullarını, ya da, daha önemlisi, kendisini, aşması — çünkü eylem, aynı zamanda, zorlanmadır: kişinin, ya koşullarınca, ya da, daha önemlisi, kendisince, zorlanması... Böylece, 'erdemli' / 'ahlaklı' eylem bir başarı: 'erdemsiz' / 'ahlaksız' eylem de bir başarısızlıktır — her iki durumda da ulaşılmasına çabalanmış birşey; birinde başarılı olunan, ötekinde başarısız kalınan, bir uğraşın sonucu...

— Bu arada, 'erdemli' / 'ahlaklı' eylemin "ölçüt"ü (*criterium*) üzerinde hiç durmadığımız görülmüş olacaktır. Her bir durumda — kişinin belirgin koşullar altında eyleme durumunda bulunmasında —, böyle bir 'ölçü', eylemden önce verilemez; sonradan da, eylemin 'erdemliliği' / 'ahlaklılığı' konusunda 'karar' verecek olan, ne kadar temelli ve haklı olursa olsun, onun dışından gelebilecek bir değerlendirme ve yargılama değil; ancak kendi koşullarında ve eyleyen kişinin kendisinde bulunabilecek bir ölçüdür. Bu ölçü, tamamiyle, eyleyen kişiye bağlıdır — onun, eylemiyle birlikte, kanıtladığı, hatta varetlediği, birşeydir.

Biri 'eski' biri 'yeni', iki örnek:-

İbrahim İshak'ı kurban edecektir. Tevrat'ta anlatıldığına ve Kierkegaard'ın Korku ve Titreme'de çözümlediğine göre, Tanrı, İbrahim'e, onun dölünden çıkacak soya sonsuz yaşam vaatetmiştir. İbrahim, bütün koşullar bunun olanaksız olduğunu belirtirken, buna inanır. Yıllar geçer, sonunda, olmayacak olan olur, İshak doğar, serpilmeğe başlar. — Tanrı, bu kez de, İbrahim'den İshak'ı öldürüp yakmasını — kurban olarak sunmasını — ister. İbrahim İshak'ı yanına alır, Moriya Dağı'na gider, Tanrı'nın istediği yeri bulur, sunağı hazırlar, İshak'ı odunların üstüne yatırır, bıçağı çeker...

Tanrı, bu noktada, eylemi durdurur — yani, aslında, eylem sonucuna ulaşmamıştır; (belki, Tanrı açısından ulaşmıştı, çünkü bütün hepsi bir 'sınav'dı) ama, asıl eylem de budur: İbrahim, amaçladığını gerçekleştirememiştir;

ama, başka birşey de yapmamıştır. — Kierkegaard'a göre, *herşeyi yitirmiş gibiyken, herşeyi yeniden kazanmıştır*.

Werner Herzog Lotte Eisner'i görecektir. Kendi tuttuğu notlara göre (Vom Gehen im Eis), 1974 yılının Kasım ayının sonlarında, Münih'te, ona, çok yakın dostunun, Paris'te, öleceği beklentisiyle hastaneye kaldırıldığı haberi verilir. Herzog, ayakkabılarına güvenir; sağlam bir yeni anorak alır, gerekli şeyleri küçük bir çantaya; bir harita ile bir pusulayı da cebine koyar, Paris'e gitmek üzere (kendi deyimiyle "en kısa yoldan") yolaçar : yürüyecektir.

"En kısa yol", en hızlı ulaşım biçimi demek değildir: 1974 yılında, Münih-Paris arası, uçakla bir saat; otomobille, 6-8 saat kadar sürebilecek bir yoldur — yürüyerek ise, pusulanın gösterdiği yonde, haritanın yol gösterdiği güzergah üzerinden, —*buz içinde*, Karaormanlar'ı aşarak— 21 gün sürer.

Herzog, Eisner'in hastane odasına ulaşınca —ayaklarını uzatsın diye dostunun gösterdiği sandalyeye karşılık—, *Pencereyi açar mısınız — bir süredir uçabiliyorum da...* der.

Bütün bu 'öykü'ye, Herzog'un filmlerinde serimlediği 'uçuk'lugin kendi yaşamına yansımış 'kişisel' bir 'türev'i diye bakılabilir — ama o zaman birşey gözardı edilmiş olur: Eisner'in ölümcül hasta olması... — Herzog, yola çıkarken, *Onun ölmesine izin vermiyorum — ölmeyecek; ben ona doğru yürüdüğüm sürece, ölemez, ölmeyecek* demiştir — Eisner de, onun kendisine doğru yürümekte olduğunu bilerek, ölemezdi.

İkisi de, başka birşey yapamaz(lar)dı.

Felsefe tarihine dönersek:-

Burada yapılmışa çalışılan irdelemenin düşünsel temelleri Nietzsche'ye dayanır. Nietzsche, yukarıda kısaca değinilen felsefe tarihi ikilemlerinden çıkma yolunu, şöyle dilegetir: *Ne 'd e n özgür olduğunu söyleme bana; ne i ç i n özgür olduğunu söyle—*

Burada söz konusu olan, "nedensel" olduğu düşünülen 'belirlenmişlik'ten, "ereksel" 'özgürlüğe' bir geçiş değil: Nietzsche, her iki bakış açısının da temelinde aynı yanılgının yattığını gösterir. Şu:-

Özgür olup olmadığım niye önemlidir? — Her istediğimi yapabilseydim; beni eylemlerimde belirleyen hiçbir belirgin şey olmasaydı, ne önemi olurdu bunun : bir 'avare kasnak', bir 'boşa dönen tekerlek' olmaz mıydım — öte yandan, benü bütün ve her bir eylem(ler)imde hep belirleyen birşey(ler) olsaydı, o zaman da, zaten, daha, özgür olup olmadığımı sormam —özgür olmağa; birşeylerden bağımsız olmağa çalışmam— bile, anlamsız olmaz mıydı?...

Oysa, beni eylemeye zorlayan, ama direndiğim; beni eylememeye zorlayan, ama zorlayarak aştığım, birşey(ler) varsa, koşullarımdan da kendimden de bağımsız olabilirim — o birşey(ler)e karşın da, 'istem'ime aykırı gelse de, 'yapmam gereken' eylemde bulunabilir; 'koşullar'ımın gerektirdiğine uygun olsa da, 'istemediğim'den kaçınabilirim. Bunları yapabilmemi sağlayan da, temel bir anlam olduğunu gördüğüm, birşey, olabilir : bir, kut...

—Bu not fazla uzadı — burada keselim artık bunu...

33.

Kut, yaşamında, başka türlü olamayacağını,
bulduğundur.

Kut, yaşamının başka türlü olamayacağıdır.

Kut, yaşamında, ancak öyle, bulduğundur.

Kut, bulduğun; yaşamının da başka türlü
olamayacağı
dır.

34.

Kut, onsuz edemeyeceğini duyduğundur —
şimdi, seni 'meşgul' eden ne kadar çok şey olsa da,
asıl, temel yönelimini belirleyen : onsuz edemeyeceğini
bildiğin—

Kut, ancak onunla varolabildiğindir.

Kut, ancak varolabildiğindir.

Kut, varolabildiğindir.

35.

Kut, sen istemeden üstüne çullanan birşeyde de olsa,
vazgeçilemez bulduğundur.

36.

Kut, korunandır : korunması gereken — korumak istediğin; korumadan edemeyeceğin...

37.

Kut, ne pahasına olursa olsun, korumak zorunda olduğundur : yitmesine izin veremeyeceğin — koşullar ne olursa olsun, gidip, bulup, savunup, güven altına alacağın...

38.

Kut, aldırılmazlık edemediğin;
önemsiz sayamayacağın; değerini gözardı
edemeyeceğindir —
aldırdığın, önemsediyin, değerini bildiğin...

39.

Kut, kendine —kendisine— karşın, olmasını istediğindir
— seni yıkabileceğini bildiğin halde, kurulmasını
istediğin...

40.

Bil ki, başka birşey de yapabilecek idiyse, kutlu olanı yapmıyordur.

Kut, başka birşey yapamadığında, onunla, yaptığıdır.

Kut, ancak, onu yaptığıdır — başka değil...

Kut, başka birşey olamayandır.

Kut, ancak, o, olan
dır.

Kut, ancak, yaptığıdır
dır.

Kut, ancak
dır — Ancak:
Kut...

41.

Kut, kafanda gezinin bütün düşüncelere, çıkarımlara, kuşkulara, vb. karşın, eylemde bulunma noktasına geldiğin anda, hiç düşünmeden, hiçbir çıkarımda bulunmadan, hiçbir biçimde kuşkulanmadan, yaptığındadır.

Kut, yaptığındır —
herşeye karşın;
kendine de...

42.

Kut, hep yeniden ve yeniden,
iřitmek istediğindir.

Kut, yeniden ve yeniden, hep,
iřittięindir.

Kut, hep istediğin
dir.

43.

Kut, hię eksik kalmasın istediğindir
— hię eksik olmasın istediğin...

44.

Kut, "keşke olmasaydı" diyemediğin;
diyemeyeceğin
dir.

Kut, ulaşamadığımdan
istediğimdir :
Kut, ulaşamadığından
istediğindir—

Dinlerde "dua" olgusu temel bir yer tutar :-

Bu, görünürde, insanın, gerçekleşmesini istediği ama kendi gücünün gerçekleştirmeğe yetmediği birşeyi, onu gerçekleştirebileceğini düşündüğü bir güçten, istemesidir. Ama bu anlayış, eksik; çünkü, "dua" olgusu hiç de bir 'talep', 'arzu', 'istek' içermeyen de ortaya çıkabilir — dahası, en yalın biçimlerinde, yalnızca bir seslenme olmaktan öte; bazen de, yalnızca seslenilenin adını yinelenmekten ("zikır") öte, hiçbir içerik taşımayabilir. En ucunda da, yöneldiğinin —seslenilenin— sesleneni 'iştirip iştirmediği' bile, önemsiz kalabilir. Böylece, en temelinde, yalnızca seslenenden kaynaklanan bir seslenme gereksinmesini dilegetiren bir edimdir.

Bu edimin dinsel olmayan bir biçimi—ya da, belki, dinlerdeki 'sistemleştirilmiş' biçimlerinin altında yatan temel biçimi—, kişinin, kendisini iştirip iştirmediğini bilmediği; ya da, hatta, kendisini iştirmeyeceğini bildiği, birisi-ne seslenmesi olabilir.

46.

Kut, yapamadığının içinde,
yapmadan edemediğindir.

Paul Durcan'ın (A Snail in my Prime) birdizesi şöyledir.

I could not not do it

Çevirisi (şiiirselliği pahasına) şöyle olabilir.-

Yapmazlık edemezdim.

47.

Kut, hep başka insanları —belirli kişileri— içerse de,
varolmak için senden başka birisini gereksemeyendir :
sen, yetiyorsan ona, o da, varolur — vardır...

Kut yalnızca senin varlığını gerektirir —
senin varlığını gerektirendir, kut :
yalnızca senin — yalnız, senindir...

Senin, yalnız...

*

Kut, varoluşu için seni gerekseyendir : ancak sen,
sen olarak, kendini onun içinde öldürebilirsen, olur o —
o olmanuşken sen kendini onun içinde nasıl
öldürebilirsin, sorusu da, bu 'öldurma'yı yanlış anlayan
sorudur : senin olman nasıl kendini onun içinde
öldürman ise, onun olması da senin kendini onun içinde
öldürmandır — aralarında da bir fark yoktur...
Senin olman onun olması ise, bir o kadar da, sen, ancak
onun olduğu kadar olursun : ne o senden 'önce'dir, ne de
sen ondan 'sonra' —
birlikte
sınız
dir...

Kut
un ve sen
bir
sin
iz.

48.

Kut, vazgeçemediğindir — vazgeçmeyeceğin...

Kut, hep, yanında-yörende —seninle—
olmak zorunda olandır :
oldurmak zorunda
olduğun.

Kut—
ol
duğun
dur.

Kut
sun.

Kut, onun için kendini yoketmeyi 'memnuniyetle' kabulleneceğindir — o varolsun diye, kendin, yokolabileceğin...

Kut, yokluktaki varlığı, varedebileceğindir — varlıktaki yokluğu da, gene, varedebileceğin:-

O varolsun diye, kendini yokedebileceğin — o yokolmasın diye, kendini yokedebileceğin de...

Kut, yok
var
lığın
dır.

Kut : yok/var...

Türkçe'de "[birisi/birşey] uğ-una [birşey] yapma" edimi vardır. Bu, genellikle büyük bir özveride bulunmayı, hatta, ölmeyi içerir. Bu biçimler, kuttun, bir eylem temeli/amacı olmasındaki anlamına katılır.

Öte yandan da, buradaki "uğur"un, "kut"un tam bir karşılığı olma yanında, temelde "yol" anlamına geldiğini düşünürsek, "[birisini] uğurlamak"; "uğurlu" olmak/gelmek; "uğursuz/luk" olmak/etmek gibi dilegetiriş biçimlerinin (örneğin, yeni doğan çocuklara takılan 'uğur/luk'lar) "kut" ile ilişkisi görülebilir.

50.

Kut, ancak kendinden katabileceklerinle ayakta —yaşar,
var— tutabileceğini bildiğindir : sensiz olamayacak olan;
ama, senin de onsuz olamayacağın...

Bütün bunlar, içinde duyman gereken şeyler, ey Kut Arayan — ya da,
ancak içinde duyabiliyorsan, anlayabileceklerin...

*

Kut, yaşatmadan
yaşayamayacağıdır:-

Ancak o varsa,
varolabileceğin — varlığın
varlığına bağlı
olan...

Varsa, varolabileceğin —
varlığı, varlığın
olan...

Varsa
varsın —
yoksa
yok...

Kant, en son yazdıklarında, (kırk tümcelerle) şu belirlemede bulunur:-
*Was ist heilig und wer ist der einzige Heilige. Das Urbild desselben ist das
höchste Gut in Person*

Op.post. I,XI,3 (AK, XXI, S.150)

Ne kutsaldır ve kim tek kutsal olandır. Bunun temel tasarımı kişi[nin]
içinde[ki] en yüce iyidir

51.

Kut, yitirmeyeceğindir —
geri vermeyeceğin—
senin olan —
bütün yitirdiklerinden sonra
sana kalan...

Kut, herşeyin yitmişken,
geri kalandır.

Kut,
sana,
geri
kalandır —

Kut,
geri,
sana
kalandır.

Kut
kalan
dır.

52.

Kut, onu yitirdiğinde,
yiteceğini bildiğindir.

*

Kut, bulunamayınca, onsuz yaşanamayandır —
hernekadar, bulunduğu sanıldığında da, yaşamaya
yetmeyen olsa da...

Kut, onsuz yaşayamayacağıdır —
onunla yaşayabileceğin de, kesin olmayan...

Kut, uğrunda ölebileceğin de olsa, seni, belki,
yaşatabilmeye de yetecek olandır : 'kıt-kanaat'...

"Kut", iyice eski bir dilsel kökenine göre, "yaşamaya yetecek kadar yiyecek"
anlamına gelir.

53.

Kut, ufacık birşeyin, bütün dünyayı kapsayabilmesindedir — ayrıntı ve önemsiz gibi görülebilecek birşeyi, herşey ve en önemli şey olarak görmek...

Kut, dünyanın, küçücük bir ayrıntısında, bütünüyle, görülmesidir — ufacık parçadan kocaman bütüne ulaşan bakışın gördüğü...

Kut, parçadaki bütündür —
(tek) andaki (bütün) yaşam...

*

Kut, hiçbir işine yaramayan bir şeyde, onsuz olamayacağını bildiğindir.

Dünyelerde —en eskilerinde de, yenilerinde de— kutsal sayılan nesneler, hiçbir 'işe yaramayan' nesnelerdir : yalnızca kut'un taşıyıcıları olarak bir 'işlev'lerinden söz edilebilir — bu da, işte, bir 'işlev' değil; onların, zaten, kendileridir...

54.

Kut, başedemeyeceğini bildiğindir
— seni yokedeceğini bildiğin :
başetmeğe çalıştıkça,
yokolacağını bildiğin.

Kut, yokolacağını bildiğindir
— kendi yokolunca,
seni de yokedecek olan...

Kut, oradadır, vardır —
birden, apansız, aniden...

Kut birçok başka şeyle birlikte de ortaya çıkar — belirir, görünür : bunlar, sanki, eğretilmeler, simgesel çerçevelenmeler, anlamlandırılmalar gibi algı-larsın — diyelim, denizin üstünde batan güneşin ışınları; kıpırtılı çamların dalları arasında ötüşen kuşların cıvıltıları; günün son renklerinin — zorlukla kurduğün tümce içinde — geçirdiği değişimlere karşın, direngenli-ği; ya da, dilegetime çaresizliği içinde oluşturduğün başka bir sürü imge — bütün bunlar, sana ulaşan anlam çerçeveleridir, oysa, kut, en temel anla-mı bulduğu zaman, hiçbir 'çerçeve', 'simge', 'eğretileme' gerektirmeden, orada olur : birden, apansız, aniden — sana 'ulaşmış' olan da değildir; sen de, ona 'ulaşmış' olan değilsindir — hiç olmayacaktı gibiyken, oluverir. Bundan tanıyabilirsin onu.

Kut, tasarınımladığın ölümünden sonra bile,
tasarım layabildiğindir — ölümün —ölümünün— de
ötesine geçebilen...

Kut, ölümünden sonra da senin olandır.

Kut, ölümü(nü) de aşandır.

Ama dikkat et : ölüm, gerçi, her türlü kut tasarınının cevresinde oluştuğu
ve dönüştüğü en temel odak noktası olarak, senin de tasarınının temeline
koyman gereken en sağlam dayanaktır; ama, onu 'aşılması' gereken bir aş-
ma, katlanılması gereken bir sonuç, geçici bir kesiliş ("fena") gibi görmen,
seni tektarınlı dinlerin yanılığlarına —yanıltmalarına— düşürür: Ölümün
'ötesinde', onu 'aşan', ondan 'sonra' tasarınımladığın anlamıyla da kut, bu
yaşam; ölümden önce ki —biricik— yaşam içinde anlamlıdır — bu anla-
mı da, işte, ölüm, bu yaşamın kaçınılmaz sonu olarak, sağlar.

57.

Kut, bütün güzellikleri sahte bulmanı sağlayandır —
bütün güzelliklerin ötesinde sahibi olan...

58.

Kut, orada olmayı isteyip olamadığın yerdedir —
ama orada olmayı bütün benliğine istemekle,
bütün benliğini, oradasın
dır, zaten...

59.

Kut, tasarımılayamadığın düşünce nesnesidir : nasıllığını her biçimiyle belirlemek istediğin; ama, neliğini, hiçbir biçimde belirleyemediğin —hiç tasarımılayamadığın— nesnen...

Kut, nesnen olamayan; ama, onsuz olamadığın nesnen
dir.

Kut, olmayan nesnendir.

*

Kut, birşeyin, kendisini oluşturan olağan ve sıradan —açıklanması için sıralanabilecek, sayılabilecek; varlığını belirleyecek— bütün koşullar belliyken ve oradayken, belli ve ortada olmayan, yanıdır : varolanda var ve belli olmayan — ama, var ve olan olarak, belli ve ortada olan
dır.

Kut, yoktur ama bellidir; olmayandır ama oradadır — belirsiz ve apaçık...

Kut: yok / var...

Felsefede —bazen 'marifet'miş gibi— yapılan "nelik/nasıllık" ayırımı, kut konusunda da kullanılabilir: Kut, 'nasıllığı' hiç bilinemeyen 'nelik'tir; ama, bir o kadar, 'ne' olduğu da bilinemeyen 'nelik'tir — ne 'nasıllığı' ne de 'neliği', bilinen...

**Kut, kendine aykırılıkta bulduğun uyumundur —
aykırın uyum, ya da, uyumlu aykırılık...**

Çünkü, kut taşıyan bir nesnenin anlamı, insanın yalnızca 'dışında' değil, aynı zamanda ona tümüyle yabancı olmasında; hem de, insanın 'en içinde'; yaşamsal önem verdiği bir içeriği olmasında, yatar : Kişi bilir ki, 'aslında' şöyle-şöyle ("alelade") bir nesnedir bu; ama, yaşamının anlam çizgilerinin gelip kesiştiği ve birleştiği bir yoğun odak noktası barındırır — temel bir anlam...

61.

Kut, kendini başkasında —bir; o, ötekinde— bulmandır :
kendini o l m a d ı ğ ı n bir yerde, bulman...

Kendini hep olmak istediğın yerde, bulman...

Kendini, olmak isteyip de olamadığın yerde, bulman...

Kut, kendini, kendinde bulmandır:-

Kut, kendini bulman

dır :

Kut kendini, bulmak

tır—

62.

Kut, kendine de aykır bulduğun, kendindir.

63.

Kut, dünyanın dağınıklığını toparlayandır —
bölük-pörçüklük içinde, bütünlüğü kuran.

Kut, toparlayan ve kurandır.

64.

Kut, düzenli ve uyumlu bütündür — karmaşık ve karışık,
düzensiz ve bölük-pörçük yaşamın içindeyken, ulaşmağa
çalıştığın...

65.

Kut, başından beri orada olandır
— ne yaparsan yap
(ister yadsı, ister kabullen), hep,
orada olan : onsuz olamadığın...

66.

Kut, yaşamının tam ortasında durandır —
hiç kıpırdamadan...

Kut, kendinden ayırdedemediğindir :
 hiçbirzaman onsuz olmadığına
 ve onsuz olamayacağına —
 varlığı varlığın ile aynı
 olan...

Şöyle bir durum düşünülebilir:-

Diyelim, bir kişiye çok küçük yaşında bir 'uğur' —kutsallık simgeleyen bir nesne— 'takılmış' olsun. Bu kişi, kendini bildi bileli taşıdığı bu nesne için, büyüyünce, "Onunla doğmuş samıyordum kend'im!" diyebilirdi. Sonra da, diyelim, o kişi, bu nesneyi —kendisi için taşıdığı anlamla birlikte— çok yakın ilişkisi olan bir başka kişiye armağan etsin. Bu öteki kişi, ilkin içine düşeceği şaşkınlıktan ("Bunu şimdi ben ne yapabilirim?") sonra, ilişkisi içinde, şunu kavrayabilir: Kendisi de bu nesneyi takarak onun ölüm anında üzerinde bulunmasını sağlarsa, başlangıçtaki anlamına da kendisine armağan edilmesinin anlamına da uygun düşecek birşey yapmış olur. Bu durumu da, diyelim, bir üçüncü kişi, bazı rastlantılar sonucu, öğrensin — o zaman, hiçbir 'açıklama' gerekmez bu nesnenin ilk kişi için de ikincisi için de ne denli kut-taşıyıcı olduğunu görebilir.

Yukarıda kavranmağa çalışılan duruma bir 'çeşitleme' getirebilecek bir durum da şu olabilir:-

Diyelim, o kutsal nesneyi (bunun, artık, başka bir nesne olduğunu düşünebiliriz; ama, simgesel niteliği de, armağan alınmasındaki şaşkınlık da, aynı olabilir) ikinci kişiye, kendisi için ne denli değerli olduğunu belirterek, armağan eden kişi, ölmüş olsun. Bu kez de, ikinci kişi, bu nesneyi birinci kişiye, daha önceden, bir üçüncü kişinin (çünkü ona, daha da önceden, başka, yakını olan bir kişinin...) armağan ettiğini, öğrensin. O zaman (diyelim, birinci kişi, bilip isteyerek ölmüş olsun), ikinci kişi, onun, bu nesneyi, kendisine, kendi ölümünü düşündüğünden, kendisi öldükten sonra korusun diye, verdiğini anlayabilir. — Bu da, ilk durumda ortaya çıkan kut-taşıyıcılık niteliğinin başka (tam tersi gibi görünen); ama aynı anlama varan, bir biçimi olabilir.

(Buradaki berbat dilegetirishlerine bakma, ey Kut Arayan : kendilerine bak — bunlar, 'hipotetik' durumlar değil!...)

68.

Kut, sen
sin
dir—

69.

Kut
bir ve
biricik
dir.

Kut
olan
dır.

Eski insanların doğa, dünya ve evren tasarımlarında, varolan bütün şeyleri kapsayan ve kendilerini de bu bütün içinde 'yerli-yerinde' gören bir bakış açısını, arada bir, sezinleriz. 'Çağdaş' insanlar olarak, çektiğimiz eksiklik, yersiz-yurtsuzluk duygusundan dolayı, bunu onlara yakıştırıyor olabilmemizin ötesinde bir anlamı olmalı bu sezginin. Bir kızılderili 'büyücü'nün, kabilesinin atalarının ruhları için gelebilecekleri bir alanı belirleme töreninden pek birşey anlamasak da, 'çağdaşlığın' 'baş'ında ve 'son'unda duran iki kurucu filozofa başvurabiliriz: Kant, geç zaman notlarından birisinde, "Her düşünenin bir tanrısı vardır" der; Wittgenstein da, İngiltere'de bir papazla yürüttüğü bir tartışma sırasında, papazın, "Peki, sen tanrıya inanıyor musun?" sorusuna, şöyle yanıt verir: "Evet — ama bunu sen anlayamazsın..."

Bugün, bu iki söz arasında geçmiş iki yüzyılda olup-bitenleri yaşıyor insanlık — burada "kut" adını verdiğimiz 'şey' konusunda yazdıklarımızın bu süreç içinde bir 'gelişme' olduğunu savlayabilmekten de, çok uzağız — tam tersine!

Ne peki — neden (ne/den) uzaklaştık?

Ne/re/den?

İnsanın kendi yaşamı ile onun kaçınılmaz sonu olarak bildiği ölümü arasında anlamlı bir bağlantı kurabilmesinden — uzak düştüğümüz, bu...

Yersiz kaldık, böylece:-

Bu, yalnızca bir 'inanç yitimi' de değil : bugün, herhalde kendi kendilerine yaratmağa çalıştıkları bir yapay 'şevk'le eski dinsel yaşam biçimlerini ideoloji olarak savunular da gösteriyor, bu yersizliği: Eski, gerçekten 'dindar' denebilecek —çünkü yaşamlarını bir bütün olarak anlamlı bir bütün içine yerleştirebilmiş— insanlarda görebildiğimiz, dingin, kendinden emin, her türlü kuşkuya gülüp geçebilen —birşeyleri savunma gereksinimi duymayan— inançlılık, yenilerinde yok — onlar da 'çağdaş'lar; bu yüzden, şiddet ve aşırılık gereksiyorlar — çünkü eksikliği ve yersizliği onlar da duyuyor...

Bu duygu, ölüme yaşamımız içinde anlamlı bir yer bulamamamızdan çıkıyor, galiba : yaşamımız içinde olup-bitenler, sanki, ölümü içermiyor — ona yer tanımıyor; hatta, onu, yoksayıyor; oysa, her birimiz pekâlâ biliyoruz ölümün zorunluluğunu, kesinliğini — ölüm, yaşamımızın tek sarsılmaz verisi olduğu halde, yaşamımızda yer tutmuyor...

Oysa, onu olduğu gibi —bütün sonuçları ya da sonuçsuzluklarıyla— kabullenebilseydik, anlamını tümüyle yüklenebilseydik, yaşamımızın sonundan bu yana —şimdiye— akabilecek bir anlam bütünlüğünü oluşturabilir; bir kut, kurabilirdik.

Ama, bunu, artık, yapamıyoruz.

Anlatmak istediğimiz, yalı[']nın aydınlık olduğu, aydınlığını taşıdığı çağlar değil. O çağların aydınlıklarını, seslerini, biçimlerini anlatmış olan yazarlar, nasıl olsa, var. O yazarların, özlemini çektikleri, canlı, dolu dolu bir biçimin dirimiydi. Biz ölümlerle uğraşıyoruz şimdi. Karanlıklar, sessizlikler, biçimsizliklerle.

Bilge Karasu, 1967

71.

Kut, özendir.

72.

Kut, huzur içinde uyuduğunu görebildiğin yüzdedir.

Aslında öyle olmadığını bilirsin; ama öyle olsun istersin — öyle de görürsün...

73.

Kut, dilektir:-

"Lütfen bu gece üşümesin—"

"Lütfen bu gece acılanmasın—"

"Lütfen bu gece rahat uyusun— —"

74.

Kut, gidip,
serin elle dokunmak istediğin
yangılı alındadır.

75.

Kut, yavaşça dokunmayı, tutmayı, ellemeyi
istediğindir — hiç ulaşmadan;
dokunamadığın, tutamadığın, elleyemediğin...

Kut, elindeyken, elleyemediğin
dır — elindeyken
ulaşamadığın...

76.

**Kut, varolmayacağını hiç düşünemediğini,
birgün, ansızın, yokolmuş bulduğundadır.**

Bu durum, en belirgin olarak, sevilen kişinin ölümünde ortaya çıkar; ama, ayrılığın başka biçimleri de aynı duyguyu getirebilir.

77.

Kut, seni, kendi kendine,
ağlatandır —

78.

Kut, sabahı karşılayan martıların çığlıklarında dile geldiğini işittiğidir.

79.

Kut, gece boyu bekleyip, ancak gün ağarırken bulabildiğin, serinliktedir.

80.

Kut, gecenin, sabahındadır.

81.

Kut, sabahın alacakaranlık esintisinde
hafiften kıpırdanan yapraktır —

82.

Kut, yalnız gecendedir — ama, O'nunla dopdolu...

83.

Kut, karanlık içinde beklediğin aydınlanma
dır.

84.

Kut, güneşı karşılamaya hazırlanmandadır —
onu uğurlamaya hazırlanmandan farksızca...

"Uğur/lamak" burada da beliriyor...

85.

Kut, boyuna dağıttığın;
hep de toparlamak
zorunda olduğundur.

Kut, zaman zaman savsakladığın; ama, her savsakladığın zaman, önemini ve değerini hemen anımsadığın — kendisini sana hemen anımsatandır:-

Kut, unutamadığındır.

Kutun, kut taşıyanın, 'geçmiş'te kaldığı; hele, 'yok olup gittiği' düşünülebi-
lecek — unutma konusu olabileceği— durumlarda, kutu bilmüş, kut taşıya-
rı tanımış —ve tabii, sevmiş— kişi, unutmamaya çabalar — daha doğrusu, kutu, kut taşıyanı, unutabileceği düşüncesi bile, ya olanaksız ya da korkunç gelir ona.

Bu durumun açık örneği, kişinin, ölmüş sevgilinin ardından içinde buluna-
cağı durumdur: İnsanların gündelik 'bilgeliği', "ölüyle ölünmez" der; ölü-
sünün ardından acı çeken kişiye, unutmayı salık verir. — Oysa, örneğin, Buddha için unutma, en korkunç şeydir : *tanrılar* "belleklerinde bir bozuk-
luk olunca" gök'ten yer'e düşerler (Eliade, Yoga); yani kutu, kutsallıklarını yitirirler, 'toza toprağa' karışırlar.

Karşıklık, unutma sonucudur; anımsama da, düzenli tutmadır.

(Grekçesiyle söylemeğe çalışsak: *Kaos*, *Lethe*'den ötürüdür : *anemnesis*'dir — *Nemesis* ise, *Kosmos*'u kurandır.) Bu arada belirtelim ki, Heidegger (uz-
manların 'itiraz'larına aldırmadan), Grekçe "hakikat" anlamına gelen sözcü-
ğü, "unutul-mayan" anlamını vurgulayacak biçimde, *A-letheia* olarak yo-
rumlar.

Düşünce tarihinde 'unutma-anımsama' ikilisi üzerine kurulmuş belirleme-
lere girmeye çalışacak değiliz — ama, son örneklerinden birini, gözardı
edemiyoruz:-

Deleuze, Farklılık ve Yineleme'de (Alm.çev.Vogl 1992, S.32), şaşırtıcı kes-
kinlikte bir saptamada bulunarak, *Şu da öyle değil mi ki*, diye sorar : *geri dö-
nen ölümler, yalnızca, kişinin, gerekli borçluluğunun karşılıklarını ödemesizsin, faz-
la hızla ve fazlaca derine gömdüğü ölümler değil midir; suçluluk duygusu da, bir
anımsama fazlalığından çok, bir anının ele alınarak işlenmesindeki güçsüzlüğe ya
da yetersizliğe tanıklık etmez mi?*

Kut, yoksul ve kırılgan yaşamına bakıp,
"Hepsi çekip gittikten sonra..." diye düşünüp; öyle de
yapıp —'hepsi'ni 'çekip gitmiş' düşündüğünde—,
gitmiş olmasını düşünemediğindir —
gitmiş olması olamayacak
olan...

88.

Kut, ayıklayabildiğindir :
ağırlıksız, önemsiz ve değersiz yaşadıklarını
bir yana atabildiğinde,
geriye kalan...

89.

Kut, bütün çevreni kuşatandır :

aslında, senin bulunduğun yerden, hatta, senin içinden,
kendinden, kaynaklandığı halde, dışarıya çıkmış,
genişleyip yayılmış, çevrende döne döne de,
heryerini kuşatmıştır.

Kut, senin içinden çıkıp
heryerinde
olandır.

Kut, senin de, dışının da
olduğudur.

Kut, olduğun
dur.

Kut
ol—

Kut, bitiremediğindir : gücünü hep aşan —
hep aşacağını da, bildiğin...

Kut, zaten, bitmemesini istediğindir :
senden sonra da — seni aşmasını istediğin...

Kut, bilip isteyerek
seni aşan — aşacak
olandır.

Kut, 'aşkın'dır...

"Aşkınlık" (*transcendental*), felsefe için hep güçlü bir ayartı kaynağı olmuştur: Platon'un, "ruhun, şeylerin asıllarını seyrettiği" 'öte'sinden, tektarınlı dinlerin, "ruhların ölümden sonra gittikleri" 'öte'sine, çok küçük bir düşünsel adım vardır.

Yeniçağ felsefesi de, yerleşik dinsel düşünüş biçimlerinden çoktan kopmuş olduğu halde, hep, bir biçimde, 'hesabını verme' gereksinimi duymuştur, "öte"nin.

İlkin Kant, "öte"yi — "aşkın"ı (*transzendent*) — kaçınılması gereken bir yazul-gı olarak ortaya koymakla, felsefenin "aşkınlıklı" (*transzendentallı*); bu türden yazulgalara engel olabilecek, biçimini belirler — ondan sonra da Nietzsche, her türlü "öte"yi reddederken, bunu yapmanın temel ediminin "kendini aşma" (*sich überwinden*) olduğunu; bununla, "öte"lere gitmeden, "yeryüzüne sadık kal"ınabileceğini, belirler — Wittgenstein da, kendisinin de okurunun da, kendini — "önermeleri"ni; "tümceleri"ni — "aş"tıktan sonra "dünyayı doğru göreceği"ni, belirler...

Buradaki çaba, onların çabalarına ilişmeğe çalışıyor...

Kut, dayanamadıklarının içinde hafiften pırıldayan dayanak noktasıdır — katlanamadıklarının ardında hafiften ışıldayan dinginlik...

Mevlânâ, böyle bir kut durumunun bilgisel temelini ('mecazen' de olsa) kavramıştır:-

Kimde yanış varsa, nuru o bulur.

Mesnevi (Izbudak çev.) III, 3090

Bu, "yanma" ile "aydınlarma" arasında (belki dilsel açıdan da) kurulabilecek (belki, yüzeysel) bir anlam bağlantısının; ya da, 'ızdırap' içindeyken bir tür 'teselli' getirebilecek bir durum tasanmının ötesinde, kişinin, kendi içinden kaynaklanan bir sorunun çözümünü de ancak yine kendi içinde bulabileceğini belirtir. İçinde *yanış* olmayan, *nuru* da aramayacaktır, zaten...

Kut, seni devindiren ve dineltendir : devinmenin hangi yöne; dinelmenin hangi yerde olması gerektiğini, belirleyen...

*

Kut, belirleyendir : belirsizlikler içindeki belirliliktir — insanın kişi olmasının —tek, biricik— temelini; kişinin insan olmasının —genel, 'a priori'— temelini, birleştiren bütün — bütünlülük...

Belirli bir gözle bakabilişen, görebilirsin bunu:-

Kut, yağmuru da yağdırandır, fırtınayı da çıkaran — ama bulut da deniz de bunu bilmez...

İnsanı devindiren de budur; **ama** insanlar da bilmezler bunu : kendi kendilerine devindiklerini sanarlar — oysa, her insan gerçekte devindiğinde; sahici ve temel bir eylemde bulunduğu, kuttur, orada, onu devindiren.

İnsanlar gelişigüzeli ya da alışılmışı yaptıklarındaysa, oradan geri çekilmiştir.

—Bunu sezinleyebiliyor musun?

93.

Kut, birden, şaşırarak bulduğun, ve nereye —ne yerine— koyacağını bilemediğindir — incecik, ısıltılı bir tel saç gibi...

94.

Kut, bütün gürültüler içinde sessiz, durandır —
bütün karanlıklar içinde aydınlık,
bütün karışıklıklar içinde düzgün,
bütün belirsizlikler içinde, kesin,
duran...

95.

Kut, hiç sönmeyeceğini duyduğun ateştir —
her ateşin gün gelip sönmek zorunda olduğunu
düşünsen —bilsen— de...

Kut, hiç sönmeyen ateşindir.

Kut, sönmeyendir — sönmeyecek olan...

Kut, yakılan — ve, yakandır...

Ateş tasarımı, dinlerde temel bir yer tutar — insanın ısı ve ışık ('ısınma' ve 'aydınlanma') gereksiniminden yola çıkarak, ateşle ilgili kutsallık bağlantıları kurması, hep yeniden ortaya çıkan bir olgudur:-

'Mum yakma'nın Hristiyanlıkta kazandığı anlamdan da önce, Musevilikte aldığı biçimler (yedi mumlu kutsal şamdan, vb.), açıktır. İkonalarda 'yanma' karşılığı —yaldız— 'pırıltı' ("halo", "şule", "ayça"), kutsal kişileri nitelerken, minyatürlerde de, 'çehre'sinin 'tasvir'i 'memnu' olan Muhammed, omuzlarının üstünde alev alev yanan bir ateşle betimlenir.

Öte yandan —hemen bütün dinlerin 'cehennem'lerinde yanan 'ateş'ler yanında—, çok farklı dinlerde, ölülerin yakılması, temizleyici ve arındırıcı bir işlem olarak görülür.

Kut, avucunu açmaktır —
bu edimin anlamı, iki elini kavuşturma ediminde de
görülebilir:- Açmak — kavuş(tur)mak...

Kut, açılmaktır — kendini açmak :
kavuşmak için...

Kut, açıklıktır—

Kut, açıktır...

'Dua' olgusuna yukarıda dikkat çekmiştik: Temelde, kut'a/kut'u/seslenmek/söylemek anlamını taşıyan bu edim, bütün dinlerde görülür — bu da, temelde 'dilsel' olmasına karşın, özellikle ellerin katıldığı belirgin bir bedensel konum ve devinimle birlikte ortaya çıkar: İnsanın, temel bir anlam verdiği bu kutsal edimi, en temel etkinlik araçlarıyla —diliyle ve eliyle— yapmasının anlamı da, açık.

(Grekçe "şiir kurmak" fiili "elle yapmak" kökünden gelir.)

Chaplin de (Limelight'da), başarılı olmasına —yaşamasına— çalıştığı dansçı sevdiği eski 'tutukluk' biçimini yeniden geliştirince, onu sille-tokat 'kendine getirip' sahneye gönderir; sonra, bir dekor parçasının arkasına gizlenip, diz çöker, ellerini kavuşturup, *Kimsen — Neredeysen — Lütfen...* diye yakarır sevdiğininin başarsı için:-

O — *Kim ve Nerede* olduğunu bilmediği; ama, gene de, seslenme gereksinimi duyduğu, işte, kuttur...

98.

Kut, birşey söyleyemediğindir —
işte :
seni susturan...

Kut, dünyanın bütün keşmekeşine karşın,
bir an oluşuveren bir sessizlikle gelen
dinginliktir.

Türkçe'nin aynı kökten getirdiği "dinlemek" ve "dinelmek" edimleri arasındaki ortaklık şaşırtıcıdır. Bu ortaklık, hatta çakışma, şöyle durumlarda belirebilir:-

Bir insanın, ıssız bir kilisenin loşluğunda, açılıp kapanacak bir kapının sesini beklemesi;

sabah ezanından kuşluk vaktine kadar geçen süreyi, hiç kıpırdamadan, gözleri kapalı, izlemesi;

karda, geceleyin, yalnız yürürken, bir an durarak —adımlarının hışırtılarını durdurarak— kulak kabartması;

ziyaret ettiği karanlık bir mezarlıkta, —hiçbirşey görmeden— servi hışırtılarını dinlemesi...

*M' amour, m' amour
what do I love and
where are you?*

*That I lost my center
fighting the world.*

*The dreams clash
and are shattered —
and that I tried to make
a paradiso terrestre.*

Sevgilim, sevgilim
nedir sevdiğim ve
neredesin sen?

Odağımı yitirdiğim
dünyayla savaşırsın.

Düşler çarpıp şakırdar
ve parçalanırlar —
ve bir yeryüzü cenneti
denediğim.

Pound (Ackroyd, p.115)

Kut, gelip-geçicilikler içinde, kalıcı olanın; gitmeyecek ve yitmeyecek, geçip gitmeyecek olanın, özleminden kaynaklanır; ama 'salt' bir özlem değildir bu : gerçeklik temeli görülen —en azından aranan; bulunmak istenen— bir yönelim içerir:-
Kut, bir inanç konusudur tabî ki; ama, 'boş-inanç' değildir — tersine, ancak temellenebildiği ölçüde, kabullenilir.

Sanılanın tam tersine, felsefe tarihinde 'gizemci' sayılmış düşünürleri n en belirgin özellikleri, hep 'açık-seçik' olanı aramaları; neredeyse katı bir 'mantıksal' tutarlılık ölçüsü gözetmeleridir.

Usta Eckehart'tan (özetlenmiş) bir örnek vereyim:-

— Tanrı'ya nasıl ulaşabilirim?

— Ya benim Tanrı'ya gitmem, ya da Tanrı'nın bana gelmesi yoluyla.

— Benim Tanrı'ya gitmem mi daha kolay, Tanrı'nın bana gelmesi mi?

— Tanrı'nın bana gelmesi; çünkü ben yoksun ve yapamazım, oysa Tanrı yetkin ve yapabilirdir.

— Tanrı bana ne zaman gelir?

— Yüreğim kırılmışsa, Tanrı bana zorunlu olarak gelir; çünkü, Tanrı kırık oır yüreğe kendini vermezlik edemez. (Büttner, S. 42: *Darum kann Gott nicht umhin, einem abgeschiedenen Herzen sich selber zu geben.*)

— Demek ki, yüreğimi kırarsam, Tanrı bana gelir.

101.

Kut, olanaksız olduğunu bile bile gerçekleştirmeyi istediğin — ve, öyle olmasına, karar verdiğindir.

Kut, olanaksız gerçekleşmesini istediğindir —
olanaksız olduğunu bile bile,
karar verdiğin...

Kut, olanaksız
kararın
dır—
olanaksız
gerçekleştirmen :
olanaksızı,
gerçekleştirmen...

Kusturica'nın *Arizona Dream*'inde temel bir simge olarak işleyen "balık", kutu karşılar: *O, yaşam ile ölüm arasında bir ilişki'dir, o, düşünmez, çünkü, bilir...*

102.

Kut, senin, bütün edinilmişliklerinin, öğrenmişliklerinin
ötesinde, aradığındır — bütün 'duyu'larının ve 'akıl'ın
ötesinde
ki...

Kut, ötede, aranandır.

Kut, aran

ır

dır —

öte

de

dir.

Kut, insanların alışılmış 'sağduyu'su açısından, "yerliyerinde", "olması ge-
reken", "doğru-dürüst", "aklıbaşında" ne varsa, hepsi tersini söylerken, bir-
şeyin ö y le olduğunda direktme gereksinimini sağlayandır.

Kut, tamamiyle rastgele ve nedensiz belirlediğin birşey konusunda, kesinlikle ve tutarlılıkla belirttiğindir.

Kut, rastgele ve nedensiz olarak, kesinlikle ve tutarlılıkla, olmasını istediğindir.

Kut, rastgele ve kesin; nedensiz ve tutarlı, senin olandır.

Kut, rastgele ve nedensiz; kesin ve tutarlı, olan

dır :

senin

iste

diğin

dir.

*

Kut senin kararıdır:-

Ne denli kirlenmeye yönelmiş de olsa, birşeyi temiz tutma kararın — bunun da sana bağlı olduğunu bile bile; ama, bir kendini-aldatma olarak değil : sen onu temiz tuttuğun sürece, onun da temiz kalacağını; onun da, kendince, senin onu temiz tutmana layık olduğunu, bilerek.

Kut, bilen kararlılığıdır — kararlı bilincin...

Burada "tutma" ile "temiz tutma"nın çakıştığı bir yer, kişinin sevdiği kişiyle birlikte yaşadığı güzel anların anılandır : onlar, 'tutulur'; unutulmaz; ayıu zamanda da 'temiz tutulur'; kirlenmez.

Bu kut durumu, kutun sevgi ile olan bağlantısına da açıklık getiriyor : (daha önce de, geçerken, değindik) kişi, kutu görünce, onu taşıyan kişiyi sevmelik edemez.

104.

Kut, bütün 'olasılık'lara karşın, ö y l e olmasından vazgeçemediğindir : ö y l e olmadığı en kesin biçimde kanıtlansa bile, 'ısrar' ettiğın — 'inkar' edemediğın...

105.

Kut, aramaktan, vazgeçmediğindir — beklemekten, vazgeçmediğın

Kurosova'nın Ağustos Rapsodisi'nin son sahnesinde, Büyükarne, kutun —yokolmuş olduğunu hiçbirzaman kabullenemediği kişinin; sevdiğinin— peşinden koşarken, ötekiler de —nevin peşinden koştuğunu bilerek— onun peşinden koşarlar — çünkü, kutun peşinde (fırtınada tersine dönmüş şemsiyesiyle), koşan olarak, o da, kutludur; dolayısıyla, onun da peşinden koşmak gerekir.

106.

Kut, bulamadıkça, aradığındır —
gelmedikçe, beklediğin — —

Kut beklediğindir — herşeye de, kendine de, karşın...

Kut, çünkü, gelmezse, hiçbirşeyin —kendinin de— olmayacağıdır — o, yoksa, hiçbirşey —kendin de— olmayan — olmadığında, olunamayan — olmadığının...

Kut, gelmeyeceğini bilsen de, gene, gelmesini beklemek zorunda olduğundur — olmak için öldürmek zorunda olduğun...

Kut, olduğundur —
olmak için öldürmek
zorunda
oldüğun.

Felsefede, "bilme"den "kurma"ya doğru bir geçiş olup-biter : felsefe yapan kişi, "dünyanın olduğu gibi oldukları"nı saptar ve açıklarken, "olması gerektiği gibi oldukları"na geçirir; sezdirmeden —bazen, kendisi bile sezmeden!...— bu, adım adım yürütülen bir akılyürütme süreci de olabilir, birden bire gerçekleştirilen bir düşünsel 'zıplama' da...

İkinci durum, bazen, felsefe yapan kişinin kendi yaşamunda gerçekleştirdiği; bazen de, garip bir biçimde, yazdıktan sonra —hiç beklemediği halde— kendi yaşamunda gerçekleşiveren bir duruma, denk düşebilir.

Bu yüzden, felsefede "bilgi" - "kurgu" ayırımını kesinkes bir biçimde yapmak, pek olanaklı değil — yapmağa çalışmak da, pek verimli, değil..

108.

Kut, beklediğinin sonucu olmasa da,
beklediğini sonuç olarak belirleyendir :
beklemediğindir ; ama, sonuç olarak,
varolmasını istemezlik edemeyeceğin
—kurulmanuş olmasını düşünemediğin—
olarak, beklediğin
olan
dır—

— Ancak kendi kurduğun gerçekten senindir —
kutlu, ve, kutsaldır...

*Gaze no more in the bitter glass.
Beloved, gaze in thine own heart,
The holy tree is growing there;
From joy the holy branches start,
And all the trembling flowers they bear.*

Yeats, "The Two Trees"

Bakma artık acılı aynaya.
Sevdiğim, kendi yüreğine bak,
Kutsal ağaç orada yetişir;
Neşeden çıkar kutsal dalları,
Ve bütün titrek çiçekleri, taşıdıkları.

Kut, hiçbirşey beklemeden,
beklediğindir.

Ey Kut Arayan(lardan biri) — en azından senin, bütün bunları, hiçbirşey beklemeden okuduğunu biliyorum [şimdi de, bu son biçimlerini okuyamayacak da olsa, bu notun anlamı, değişmeyecek] — — haydi, gel; bitirelim artık şu işi ———

111.

Kut, bulamadığındır — ama aramaktan;
gelmesini beklemekten, vazgeçemediğin...

Bulamayacağından kesinlikle emin olduktan sonra da,
aradığın;
gelmeyeceğinden kesinlikle emin olduktan sonra da,
beklediğin.

Kut, aradığın, ve, beklediğindir —
artık arayamayacak duruma düşsen de;
artık bekleyemeyecek duruma düşsen de —
herşeyden sonra da...

Hesse'nin, bilgelik yolunu yürüyen Siddhartha'sı, "dilenci" (*samana*) aşamasındayken, *Ne yapmasını bilirsin?* diye soranlara şöyle der: *Düşünmesini bilirim. Beklemesini bilirim. Oruç tutmasını bilirim.* — *Başka birşey yok mu?* diye sorulunca da, biraz duraksayarak, birbirini gerektirme sırası içindeki dördüncü 'yapma' biçimini ekler: *Bir de, şiir kurmasını bilirim.*

Bundan daha fazla yazmak, yorucu olur. Az çoğa delâlet eder..

Bu manada bir şiir şöyledir:

Açıp saçtım sana pek gizli yanlı işleri;

Biraz, korkup yormaktan sayınca çok şeyleri..

Ahmed Serhendi, ibid., § 29. : Nizameddin Tehaniserî'ye (l. 92)

Bu cilt içinde
biraraya getirilen iki kitaptan,
Ateş Yakana Kılavuz
10 Kasım 1993 - 23 Nisan 1995
günleri arasında
Yoğurtçubaşı/Çiftehavuzlar'da
yazılmış,
yapısı Aralık 1996'da
kurulmuştur.

Kul Arayana Kılavuz
19 Ağustos 1993'ten başlayarak
(Yoğurtçubaşı, Cambridge, Paris, Yalıkavak, Karamürsel)
yazılmış; kesintilerle, Ocak - Şubat 1997'de
tamamlanmış, yapısı Nisan 1997'de kurulmuştur.
Cilde son biçimi 6 Haziran 1997'de verilmiştir.

Cilt içinde kullanılan fotoğraflar
(Temmuz 1995 ve Mart 1997 / Yoğurtçubaşı - "Utopia")
Yıldırım Arıcı tarafından çekilmiştir.

Bu iki kitap
daha önce yayımlanmış olan
uzak adlı cilt içinde biraraya getirilen
Tavşan Besleyene Kılavuz ve
Özlem Çekene Kılavuz
adlı iki kitapla birlikte;
ikili/dörtlü bir bütünlük içinde
düşünülmelidir.

Metis Felsefe
ISBN 975-342-152-4

9 789753 421522

Metis Yayınları
İpek Sokak 9, 80060 Beyoğlu, İstanbul

1550000Z